

TYT

AYT/Sos-1

TARİH

Konu Anlatımı

Mustafa Nar

Mikro Konu Anlatımı

Ünite Testleri

Soru Çözüm Videolu

Soru Sayısı: 647

OKYANUS

Yükseköğretim
Kurumları
Sınavı'na (YKS)
Uygun

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE	TARİH VE ZAMAN 7 - 14
	1. Mikro Konu: Tarih Bilimi ve Özellikleri..... 8
	2. Mikro Konu: Zaman Bilgisi - Takvimler ve Tarihe Yardımcı Bilimler 10
2. ÜNİTE	İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ 15 - 32
	3. Mikro Konu: Tarih Öncesi Devirler ve İlk Uygarlıklar..... 16
	4. Mikro Konu: Anadolu Uygarlıkları ve Diğer Medeniyetler 20
3. ÜNİTE	ORTA ÇAĞ'DA DÜNYA 33 - 40
	5. Mikro Konu: Orta Çağ'da Devlet ve Toplum - Ekonomi - Askerî Organizasyonlar ve Hukuk 34
4. ÜNİTE	İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI 41 - 58
	6. Mikro Konu: Türklerin Tarih Sahnesine Çıkışları - İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk Devletlerinin Güç ve Yönetim Anlayışları..... 42
	7. Mikro Konu: Asya Hun Devleti - Kavimler Göçü ve Avrupa Hun Devleti - Diğer Türk Devletleri ve Toplulukları 49
5. ÜNİTE	İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU 59 - 74
	8. Mikro Konu: İslam Öncesi Arap Yarımadası - Hz. Muhammed ve Dört Halife Dönemi..... 60
	9. Mikro Konu: Emeviler, Abbasiler ve Endülüs Emevileri..... 64
6. ÜNİTE	TÜRKLERİN İSLAMİYETİ KABULÜ VE İLK TÜRK - İSLAM DEVLETLERİ 75 - 88
	10. Mikro Konu: Türklerin İslamlaşmaları ve İlk Türk - İslam Devletleri (Karahanlılar, Gazneliler) 76
	11. Mikro Konu: Oğuz Türkleri ve Büyük Selçuklular - Büyük Selçuklularda Kültür ve Medeniyet 81
7. ÜNİTE	YERLEŞME VE DEVLETLEŞME SÜRECİNDE SELÇUKLU TÜRKİYESİ 89 - 98
	12. Mikro Konu: Anadolu Selçuklu Devleti - İlk Türk Beylikleri - Haçlı Seferleri ve Moğol Tehtidi..... 90
8. ÜNİTE	BEYLİKTEN DEVLETE OSMANLI SİYASETİ (1300 - 1453) 99 - 122
	13. Mikro Konu: Osmanlı'nın Kuruluş Yılları ve Beylikten Devlete Geçiş 100
	14. Mikro Konu: Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler 106
	15. Mikro Konu: Beylikten Devlete Osmanlı Medeniyeti 110
9. ÜNİTE	DÜNYA GÜCÜ OSMANLI DEVLETİ (1453 - 1600) 123 - 132
	16. Mikro Konu: İstanbul'un Fethi - İslam Dünyası Liderliği..... 124
	17. Mikro Konu: Osmanlı'nın Gücü ve Stratejik Rakipleri - Coğrafi Keşiflerin Etkileri..... 125
10. ÜNİTE	KLASİK DÖNEM OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ 133 - 146
	18. Mikro Konu: Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı..... 134
	19. Mikro Konu: Klasik Çağ'da Osmanlı Toplum Düzeni..... 138
11. ÜNİTE	DEĞİŞEN DÜNYA DENGELERİ KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ (1595 - 1774) 147 - 158
	20. Mikro Konu: 1595 - 1700 Yılları Arasındaki Siyasi Gelişmeler - Avrupa'da Din Savaşlarından Modern Devlete - Fetihlerden Savunmaya 148
12. ÜNİTE	DEĞİŞİM ÇAĞINDA AVRUPA VE OSMANLI 159 - 174
	21. Mikro Konu: Avrupa'da Değişim Çağı - Osmanlı Devleti'nde Değişim..... 160
	22. Mikro Konu: Osmanlı Devleti'nde İsyenlar ve Düzeni Koruma Çabaları..... 163
13. ÜNİTE	ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGE STRATEJİSİ (1774 - 1914) 175 - 192
	23. Mikro Konu: XVIII - XX. Yüzyıl Siyasi Gelişmeleri (1774 - 1914), Osmanlı - Rus Rekabeti (1768 - 1914)..... 176

14. ÜNİTE	DEVİRİMLER ÇAĞINDA DEĞİŞEN DEVLET - TOPLUM İLİŞKİLERİ	193 - 208
	24. Mikro Konu: İhtilaller Çağı.....	194
	25. Mikro Konu: Osmanlı Devleti'nde Modern Orduya Geçiş - XIX. Yüzyılda Sosyal Hayattaki Değişimler	196
	26. Mikro Konu: Osmanlı Devleti'nde Demokratikleşme Hareketleri - Osmanlı Devleti'nde Darbeler...	199
15. ÜNİTE	SERMAYE VE EMEK	209 - 214
	27. Mikro Konu: El Emeğinden Makineleşmeye - Osmanlı'da Sanayileşme Çabaları - Ekonomiyi Düzeltme Çabaları	210
16. ÜNİTE	XIX VE XX. YÜZYILDA DEĞİŞEN GÜNDELİK HAYAT	215 - 218
	28. Mikro Konu: Ulus Devlete Giden Süreçte Nüfus - Modern Hayattaki Sosyal Değişim.....	216
17. ÜNİTE	XX. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ	219 - 250
	29. Mikro Konu: Mustafa Kemal'in Hayatı (1881 - 1919)	220
	30. Mikro Konu: XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti	223
	31. Mikro Konu: I. Dünya Savaşı (1914 - 1918)'nda Görülen Gelişmeler ve Savaşın Sonuçları.....	226
	32. Mikro Konu: Mondros Mütarekesi ve Sonrasındaki Gelişmeler	236
18. ÜNİTE	İŞGALLERİN BAŞLAMASI VE MİLLÎ MÜCADELEYE HAZIRLIK	251 - 266
	33. Mikro Konu: Millî Mücadele'de Örgütlenme Dönemi ve Amasya Genelgesi	252
	34. Mikro Konu: Erzurum ve Sivas Kongresi - Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri	255
	35. Mikro Konu: Amasya Görüşmeleri ve Misak-ı Millî	258
19. ÜNİTE	İLK TBMM DÖNEMİ (1920 - 1923) VE SEVR ANTLAŞMASI	267 - 278
	36. Mikro Konu: İlk TBMM Dönemi (1920 - 1923) ve Sevr Antlaşması.....	268
20. ÜNİTE	MUHAREBELER DÖNEMİ VE LOZAN ANTLAŞMASI	279 - 298
	37. Mikro Konu: Kurtuluş Savaşı'nda Cephele (Doğu - Güney - Batı Cephesi)	280
	38. Mikro Konu: Sakarya Meydan Muharebesi'nden Lozan Antlaşması'na	287
21. ÜNİTE	ATATÜRKÇÜLÜK VE TÜRK İNKILABI	299 - 326
	39. Mikro Konu: Atatürkçü Düşünce Sistemi ve Atatürk İlkeleri	300
	40. Mikro Konu: Türk İnkılabı ve Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar	306
	41. Mikro Konu: Hukuk, Eğitim, Sosyal ve Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar	311
22. ÜNİTE	İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE TÜRKİYE VE DÜNYA (1919 - 1938)	327 - 336
	42. Mikro Konu: Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ve Atatürk Sonrası Türkiye.....	328
23. ÜNİTE	II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA	337 - 344
	43. Mikro Konu: II. Dünya Savaşı'nın Nedenleri, Yayılması, II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye ve Savaşın Sonuçları	338
24. ÜNİTE	II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA TÜRKİYE VE DÜNYA	345 - 352
	44. Mikro Konu: II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye - İki Kutuplu Dünya ve Türkiye - 1950'li Yıllarda Türkiye	346
25. ÜNİTE	TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA DÜNYA VE TÜRKİYE	353 - 364
	45. Mikro Konu: 1960 Sonrası Dünyadaki ve Türk Dış Politikasını Etkileyen Gelişmeler- 1960 Sonrası Türkiye'de Yaşanan Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler.....	354
26. ÜNİTE	XXI. YÜZYILIN EŞİĞİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA	365 - 376
	46. Mikro Konu: 1990 Sonrası Türkiye ve Dünyadaki Gelişmeler.....	366

Tarihi Kaynaklar**Yazılı Kaynaklar**

Fermanlar, Mühürler Paralar, Yıllıklar (Anallar) Kil tabletler, Kitabeler

Sözlü Kaynaklar

Efsaneler, Destanlar, Hikâyeler, **Fabl**, (Hayvan) öyküleri

Buluntular

Taş, toprak ve madenden yapılmış eşyalar, silahlar

Çizili, Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

Cd'ler, Filmler, Belgeseller, Resim ve fotoğraflar

5T	Tarih Araştırma Yöntemleri
Tarama (Kaynak Arama)	Tarihin gün ışığına çıkarılmasını sağlayacak her türlü bilgi, belge ve bulguların bulunması aşamasıdır.
Tasnif (Sınıflandırma)	Toplanan verilerin bir sistem dahilinde sınıflandırılması aşamasıdır.
Tahlil (Çözümleme)	Elde edilen verilerin kaynak ve bilgi yönünden yeterli olup olmadığının kontrol edilmesi aşamasıdır.
Tenkit (Eleştiri)	Toplanan verilerin gerçekliği ve bilgi açısından güvenilirliğinin tespit edildiği aşamadır.
Terkip (Sentezleme)	Toplanan verilerin birleştirilerek sonuca ulaşılması aşamasıdır. Bu aşama olayların sosyo-ekonomik, siyasi, kültürel açılarından incelenerek sonuca ulaşılmasıdır.

Olay

Tarihi süreç içerisinde tek tek meydana gelen **kısa süreli** gelişmelere denir. **1048 Pasinler Savaşı, İstanbul'un fethi** gibi gelişmeler.

Olgu

Tarihi süreç içerisinde **aynı türdeki olayları bir bütün** olarak anlatmak için kullanılan kavramdır. Olgu, olaya göre daha **soyut ve geneldir**.

İstanbul'un Fethi

Belli bir yer ve zaman olguda söz

konusu değildir. Olayı olgudan ayıran en önemli özellik olayın **başlangıç ve bitiş tarihlerinin belli olmasıdır**. Olgu genellilik ve süreklilik gösterir. Kısa sürede olup biten gelişmeler olay, uzun bir zaman diliminde oluşan durumlar ise olgudur. **Anadolu'nun Türkleşmesi, Türklerin İslamlaşması, İslam medeniyetinin oluşması** gibi durumlar olgudur.

İskit - Arzhan Kurganından buluntu

Fatih'in Bosna Fermanı

ÖSYM 2017 / LYS

Tarihî Olay: Başlangıç ve bitiş tarihi bellidir. Belirli bir yerde ve zamanda gerçekleşir.

Tarihî Olgu: Aynı türdeki olaylar bütünüdür. Genellik ve süreklilik gösterir.

Bu bilgilere göre, aşağıdakilerden hangisi tarihî olguya örnek gösterilebilir?

- A) Lozan Barış Antlaşması
B) Cumhuriyetin ilanı
C) Kurtuluş Savaşı
D) Anadolu'nun Türkleşmesi
E) Tanzimat Fermanı'nın ilanı

Çözüm:

Olay ve olgunun tanımları dikkate alındığında A, B, C ve E seçeneklerinde verilenler olay, D seçeneğinde verilenin ise olgu olduğu görülecektir.

Cevap D

Rakamlar

LATİN	ROMA	LATİN	ROMA
1 →	I	11 →	XI
2 →	II	12 →	XII
3 →	III	13 →	XIII
4 →	IV	14 →	XIV
5 →	V	15 →	XV
6 →	VI	16 →	XVI
7 →	VII	17 →	XVII
8 →	VIII	18 →	XVIII
9 →	IX	19 →	XIX
10 →	X	20 →	XX

Yüzyıl hesaplamalarında yüzler basamağındaki rakama 1 eklenerek yüzyıl ifade edilir.

1517 tarihi bu doğrultuda **15 + 1** ise **16.** yüzyıl diye ifade edilir.

2. Mikro Konu:

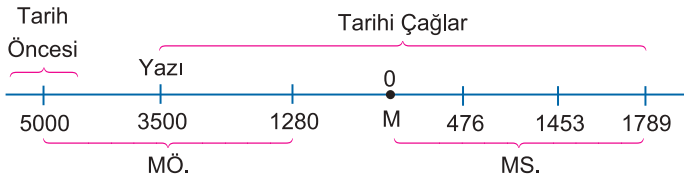
ZAMAN BİLGİSİ - TAKVİMLER VE TARİHE YARDIMCI BİLİMLER

Zaman Bilgisi ve Takvimler

Tarihin insana ait geçmiş birikimleri olarak günümüz insanlığına en önemli miraslardan biri de takvim bilgisidir.

Takvim; zamanın Ay ve Güneş'in hareketlerine göre birimlere ayrılmasıdır.

- Bilinen ilk Ay yılı esaslı takvim Sümerler tarafından kullanılmıştır. Günümüzde kullanılan Hicri Takvim Ay yılı esaslıdır.
- Bilinen ilk Güneş yılı esaslı takvim Mısır Uygarlığı döneminde kullanılmıştır. Yunan ve Roma tarafından geliştirilen Güneş yılı esaslı takvim günümüzde Miladi Takvim olarak bilinir.

- **MÖ tarihleri;** Milattan geriye doğru gidildikçe sayısal değer olarak artar.
- **MS** ise Milattan günümüze doğru geldikçe sayısal değer olarak artar.
- MÖ sayısal değeri büyük olan tarih, sayısal değeri küçük olan tarihten daha eski bir tarihi gösterir.
- MS sayısal değeri büyük olan tarih, sayısal değeri küçük olan tarihten günümüze daha yakın bir tarihtir.

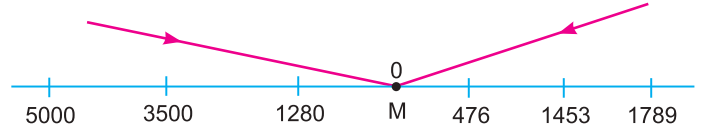
ÖSYM 1997 / ÖSS

MÖ tarihleri Milat Takviminin başlangıcından geriye doğru gittikçe, MS tarihleri ise Milat Takviminin başlangıcından günümüze doğru geldikçe sayısal değer olarak artar.

Bu bilgiye dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine varılabilir?

- MÖ iki tarihten sayısal değeri büyük olan küçük olandan daha eski bir tarihi gösterir.
- MÖ iki tarihin arasındaki süreyi bulmak için bu iki tarihi toplamak gerekir.
- MÖ bir tarih ile MS bir tarih arasındaki süre, bunlardan sayısal değeri küçük olanın, sayısal değeri büyük olandan çıkarılmasıyla bulunur.
- MS iki tarihin arasındaki süreyi bulmak için bu iki tarihi toplamak gerekir.
- MS iki tarihten sayısal değeri küçük olan büyük olandan daha yakın bir tarihi gösterir.

Çözüm:

Çizelgeden de anlaşılacağı gibi "**MÖ iki tarihten sayısal değeri büyük olan küçük olandan daha eski bir tarihi gösterir**" yargısı doğrudur.

Cevap A

BİLGİ

Günümüz tarih araştırmalarında daha çok yararlanılan ve olayların zamanının ifadesinde Miladi Takvim kullanılmaktadır.

Milattan Önce

- Yüzyıl 99 - 0 arası
- Yarıyıl 99 - 50 arası
- Yarıyıl 49 - 0 arası
- Çeyrek 99 - 75 arası
- Çeyrek 74 - 50 arası
- Çeyrek 49 - 25 arası
- Çeyrek 24 - 0 arası

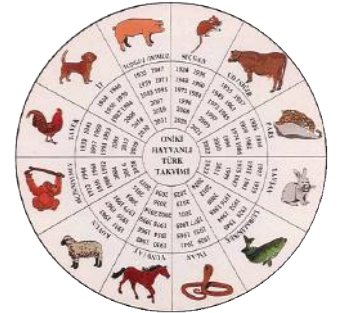
Milattan Sonra

- Yüzyıl 0 - 99 arası
- Yarıyıl 0 - 49 arası
- Yarıyıl 50 - 99
- Çeyrek 0 - 24 arası
- Çeyrek 25 - 49 arası
- Çeyrek 50 - 74 arası
- Çeyrek 75 - 99 arası

Türklerin Kullandığı Takvimler

On İki Hayvanlı Türk Takvimi

- Güneş yılı esaslıdır.
- Her yıl bir hayvan adıyla anılır.
- 12 yılda 1 devir yapar. Yıllar sayı ile değil, hayvan adlarıyla gösterilir.
- Türklerden başka Çinliler ve Tibetliler tarafından da kullanılmıştır.

On İki Hayvanlı Türk Takvimi

Hicri Takvim

- Ay yılı esaslıdır.
- Bir yıl 354 gündür. Kameri (ay) takvim olarak da bilinir.
- Hz. Ömer Dönemi'nde, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini (622) başlangıç yılı esas alınarak hazırlanmıştır.
- Ülkemizde 1 Ocak 1926'ya kadar yürürlükte olan bu takvim, günümüzde sadece dini ay ve günlerin belirlenmesinde kullanılmaktadır.

Celali Takvim

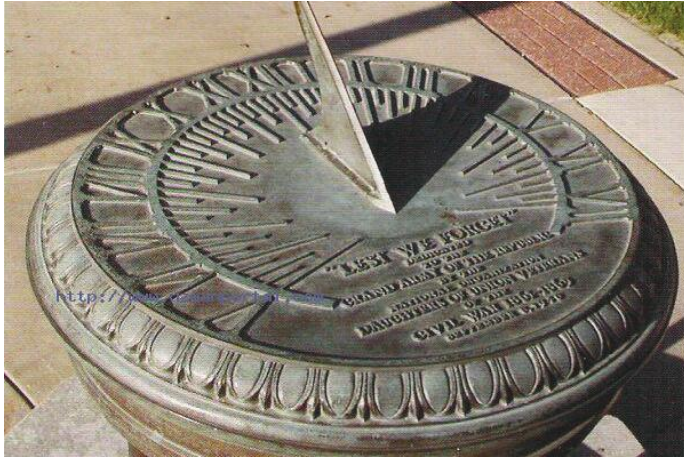
- Güneş yılı esaslıdır.
- Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir.
- Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından yaptırılmıştır.
- Takvimin başlangıç tarihi olarak 1079 yılı kabul edilmiştir.
- Babür Devleti tarafından da kullanılmıştır.

Rumi Takvim

- Güneş yılı esaslıdır.
- Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir.
- Gündelik hayatta hicri takvim kullanılırken, 1676'dan itibaren Osmanlı Devleti'nde mali işlerde (vergi, maaş vb.) aksama olmaması için kullanılmıştır.

Miladi Takvim

- Güneş yılı esaslıdır.
- Bir yıl 365 gün 6 saat olarak kabul edilmiştir.
- Gregoryen takvimi olarak da bilinir.
- Hz. İsa'nın doğumu sayılan 0 yılı Miladi takvimin başlangıcı kabul edilir.
- Türkiye Cumhuriyeti'nde 1 Ocak 1926'dan itibaren fiilen "**batı ile ilişkileri zamansal olarak paralel yürütmek**" amacıyla kullanılmaya başlanmıştır.

Güneş Saati

ÖSYM 2000 / ÖSS

Herodotus'tan önce tarihi olayların oluşuna ilişkin birtakım listeler, kronoloji cetvelleri ve yıllıklar düzenlenmiş olduğu halde, tarih biliminin öncüsü olarak Herodotus gösterilmektedir.

Herodotus'un tarih biliminin öncüsü olarak kabul edilmesinde, aşağıdakilerden en çok hangisinin etkili olduğu savunulabilir?

- Araştırarak ve yansız olmaya çalışarak yazması
- Pek çok tarihi olayı bizzat yaşamış olması
- Tarihi olayların kimler arasında ve ne zaman olduğunu belirtmesi
- Tarihi olayları kronolojik sıraya göre vermesi
- Olayların geçtiği yerleri gezip görmesi

Çözüm:

Herodotus'un tarih biliminin öncüsü olarak kabul edilmesinde "Araştırarak ve yansız olmaya çalışarak" tarihe ilişkin veriler bırakması önemlidir.

Cevap A

Tarihe Yardımcı Bilimler**Coğrafya**

Her tarihi olay belli bir coğrafi mekanda gelişir. Coğrafya, tarihi olayın oluşumu ve gelişmesinde belirleyici bir etken olmakla geçmişin aydınlatılmasında yardımcı olmuştur.

Arkeoloji

Kazı bilimi olarak arkeoloji, özellikle yazılı kaynakların olmadığı dönemlerin aydınlatılması ile toprak altındaki buluntular ve denizaltında yapılan araştırmalar sonucunda eski uygarlıklarla ilgili birçok tarihi buluntunun gün ışığına çıkarılmasında etkili olmuştur.

Sosyoloji

Toplum bilimi olarak sosyoloji, toplumsal olayların bağlı olduğu genel kuralları, toplumların oluşturdukları kurum ve kuruluşların insan ve toplum yaşamına etkilerini inceleyen tarihe yardımcı bilim dalıdır.

Etnografya

Toplumların yaşayış, örf-adet, gelenek ve göreneklerini inceler.

Paleografi

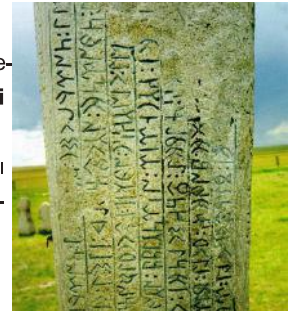
Eski yazıların okunmasını, bu yazıların tür ve şekillerinin incelenmesini yapar.

Mısırlıların kullandığı hiyeroglif; Orta Asya Türk tarihi incelenirken Orhun, Uygur ve Çin alfabeleri paleografi ile açıklanabilmiş ya da farklılıkları ile benzerlikleri aydınlatılabilmektedir.

Epigrafi

Anıtlar üzerindeki kitabeleri ve yazıları inceleyen bilim dalı olup **filoloji** ve **paleografi** bilimleri ile işbirliği içerisinde çalışır.

Asur ve Urartu kitabeleri, Orhun yazıtları tarihin faydalandığı bu bilim dalı ile incelenir.

Orhun Kitabeleri

Filoloji

Geçmiş zamanda insanların konuştukları dilleri ve var olan dilleri inceler.

Diplomatik

Belgeleri tür (ferman, antlaşma metinleri, şeriye sicili vb.) şekil ve içerik bakımından değerlendiren bilim dalıdır. Devlet politikalarını, yönetim anlayışlarını vs. diplomatik bilimi incelemiştir.

Nüvizmatik

Eski paraları inceleyen nüvizmatik, ait oldukları dönem ve toplumlarla ilgili bilgi edinilmesinde tarih bilimine yardımcı olmuştur.

Paralar üzerindeki bilgiler dönemin hükümdarı, devletin ekonomik gücü, kullanılan yazı alanlarında bilgiler edinilmesine yardımcı olur.

1. ÜNİTE: Tarih ve Zaman

Antropoloji

İnsan ırklarını inceleyen bilim dalıdır. İnsanın iskelet ve kafatası gibi fiziki yapısını araştırır.

Kronoloji

Olayların oluş zamanlarının öğrenilmesine yardımcı olur.

Ekoloji

Canlıların birbirleri ve çevreleriyle ilişkilerini inceleyen ve doğanın korunmasına yönelik çalışmalar yapan bilim dalıdır.

İnsanın üretim ve tüketim faaliyetlerinin doğanın dengesini bozması ekoloji biliminin doğmasına neden olmuştur.

Kimya

Kimya'da kullanılan "**Karbon 14**" metodu, tarihi buluntuların madde yapısını inceleyerek ait oldukları dönemin belirlenmesinde faaliyet gösterir. **Kimyasal analizler yazılı bir belgenin orijinal olup olmadığı kağıtların cinsine, mürekkeplerin ya da boya renklerinin özelliklerine bakılarak anlaşılabilir.**

Heraldik

Armaları inceleyen bir bilim dalıdır.

ÖSYM 2017 / YGS

Ela Öğretmen tarih dersinde, öğrencilerine anıt ve taşlardaki yazıların okunmasında tarih biliminin yararlandığı alanı sormuştur.

Öğrencilerin aşağıdakilerden hangisini cevap olarak vermesi beklenir?

- A) Etnografya B) Heraldik C) Epigrafi
D) Antropoloji E) Nüvizmatik

Çözüm:

Ela öğretmenin tarih dersinde anıt ve taşlardaki yazıların okunmasına yönelik tarih biliminin yararlandığı alana öğrencilerin Epigrafi'yi söylemeleri gerekir.

Cevap C

DÜŞÜNELİM

Mustafa Kemal, "Tarih yazmak tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat şaşkırtacak bir mahiyet (hal) alır." sözleriyle tarih araştırmalarında tarafsızlık ve objektiflik esasının gözetilmesini de önemseydiğini ifade etmiştir.

Türk evladı, ecdadını tanıdıkça kendinde kuvvet bulacaktır.

Mustafa Kemal

ÖSYM 2017 / LYS

Tarih dersinde Aslı Öğretmen aşağıdaki Osmanlı armarını sınıfa getirerek armanın üzerindeki şekillerin ne anlama geldiğini açıklamıştır.

Aslı Öğretmen bu açıklamayı yaparken aşağıdaki alanların hangisinden faydalanmıştır?

- A) Epigrafi B) Diplomatik C) Paleografya
D) Heraldik E) Nüvizmatik

Çözüm:

Armalar Bilimini inceleyen tarihe yardımcı alan **Heraldik**'tir.

Cevap D

BİLGİ

Nüvis: Farsça'da yazıcı/yazma anlamına gelir.

Vakı'a: Arapça "olay" anlamına gelir.

Vakanüvis: "Olay yazıcı" yani tarihi olayları kaleme alan demektir.

- Hititlerde **Anallar (yılıklar)**, Kök Türklerde **Kitabeler**, Osmanlılarda **Vakayinameler** gibi belge ve kaynaklar; geçmiş zamanda yaşamış insanların çeşitli alanda edindikleri tecrübe ve birikimlerini gelecek nesillere aktarmalarının sonucu günümüze kadar gelmiş ve bu yaklaşım Tarih yazıcılığını başlatmıştır.
- Geçmiş zamanda insanların bıraktıkları bu belge ve bilgiler insanların ihtiyaçlarını, beklentilerini, dönemin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel özelliklerini ortaya koyması bakımından da önemlidir.

SONUÇ

Araştırmacı tarih yazıcılığında tarihi olaylar kaynaklara dayalı olarak araştırılır ve başvurulan kaynaklar oluşturulan eserlerde dipnot olarak belirtilir. Ayrıca eserlerde araştırmacı tarih yazıcılığında olayların gelişimi, yeri, zamanı, sebepleri ve sonuçları ve bunlar arasındaki ilişkiler bir bütün olarak değerlendirilir.

1. • Paleografya
• Epigrafya
• Diplomatik

Tarih araştırmalarında yararlanılan yukarıdaki bilim dallarının ortak yönü aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

- A) Yazılı döneme ilişkin veriler içermeleri
B) İnsan topluluklarının konuştuğu dil gruplarını araştırmaları
C) Devletler arası ilişkilerde yararlanılan bilim dalları olmaları
D) Tarih öncesi dönemlere ilişkin araştırmalarda da kullanılmaları
E) Kitabeler üzerindeki yazıları incelemeleri

2. I. Antropoloji İnsan ırklarını inceleyen bilim dalıdır.
II. Epigrafya Anıtlar üzerindeki kitabeleri ve yazıları inceleyen bilim dalıdır.
III. Filoloji İnsan topluluklarına ait dil yapılarını inceler.
IV. Nümizmatik Paraları inceleyen bilim dalıdır.
V. Heraldik Buluntuların zamanlarının öğrenilmesini sağlayan bilim dalı.

Yukarıdakilerden hangisinin açıklaması, karşısında yanlış olarak verilmiştir?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. MÖ 1280'de Hititlerle Mısırlılar arasında imzalanan Kadeş Antlaşması, tarihe ilişkin bilinen ilk yazılı antlaşmadır.
Bu bilgilere ulaşılmada Tarih araştırmalarına yardımcı olan,

- I. diplomasi,
II. paleografi,
III. kronoloji

bilimlerinin hangilerinden yararlandığı söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) I, II ve III

4. Urartu ve Asurlulara ait kitabeleri inceleyen Tarih araştırmacıları öncelikle aşağıdaki bilimlerin hangisinden yararlanır?

- A) Kronoloji B) Epigrafi C) Antropoloji
D) Diplomatik E) Sosyoloji

5. Tarih olaylarının araştırılmasında A olayı ile B olayı arasındaki bağıntıyı doğru kurabilmek,
I. olayların geçtiği zamanın bilinmesi,
II. iki olay arasındaki farklılıkların görülmesi,
III. her iki olayın da aynı yerde olup olmadığının öğrenilmesi
anlayışlarından hangileriyle açıkça sağlanabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve III E) II ve III

6. Ay ve Güneş'in hareketlerine göre zamanın birimlere ayrılması olan takvim bilgisi,
I. insan gereksinimleri,
II. bilimsel çalışmalar yapma arzusu
III. diğer uygarlıklarla rekabet
durumlarının hangilerinin sonucunda ortaya çıkmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

7. "MÖ tarihleri, Milat'tan geriye doğru gidildikçe sayısal değer olarak artar."

Yukarıdaki bilgiye göre,

- I. MÖ sayısal değeri büyük olan bir tarih, sayısal değeri küçük olan bir tarihten daha eski bir tarihi gösterir.
II. MÖ sayısal değeri küçük olan bir tarih, MÖ sayısal değeri büyük olan bir tarihten günümüze daha yakın bir tarihtir.
III. MÖ sayısal değeri büyük olan bir tarih ile MÖ sayısal değeri küçük olan bir tarih arasındaki süreyi bulabilmek için büyük olan tarihten küçük olan tarih çıkarılır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

8. Türklerin bilinen ilk takvimleri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hicri Takvim B) On İki Hayvanlı Takvim
C) Rumi Takvim D) Celali Takvim
E) Miladi Takvim

3. Mikro Konu:

TARİH ÖNCESİ DEVİRLER VE İLK UYGARLIKLAR

Bereketli Hilal

Buzulların erimesiyle özellikle Kuzey yarım kürede (günümüzde Ön Asya olarak önem kazanan) bazı alanlarda ılımlı iklim kuşakları oluşmuştur. İklim şartlarındaki değişimlerinde etkisiyle yaklaşık 12 bin yıl önce Anadolu'nun güneydoğusu ve Mezopotamya'da ilk insan yerleşim alanları ortaya çıkmıştır.

İlk İnsanların Hayat tarzı ve Geçim Kaynakları

Göçebe Yaşam

- Tabiatı gereği yeme - içme, barınma gibi ihtiyaçları olan insan "besin kaynaklarına sahip olma" anlayışına yönelmiştir. Zaman içinde besin peşinde koşan insan yer değiştirmiştir.
- Avcılık ve toplayıcılık biçiminde insan yaşamı sürdürülmüştür.
- Yabani meyveler ve bitkiler insanın besin kaynakları arasına girmiştir.
- Mağara ve kaya sığınakları içinde küçük gruplar halinde yaşam biçimi görülmüştür.

NOT

İnsanlığa ait mağara yaşamına ait buluntular günümüze kadar doğal etmenlerle (toprak yığıntıları vs) korunabilmiştir.

Yerleşik Yaşam

İklim şartlarının elverişliliğinin de etkisiyle insan; yabani buğday, arpa, çavdar gibi tahılları ıslah ederek tarımsal faaliyetlere başlamıştır.

Akarsu kenarlarında başlayan tarımsal faaliyetler;

- üretim - tüketim dengesi,
- insanların yaşam biçimi,
- besin kaynaklarının çeşitliliği,
- beslenme biçimleri

alanlarında devrim niteliğinde gelişmelere neden olmuştur.

İnsanın geçmişini, sosyo - kültürel birikimlerini, geçmişten günümüze ulaşan izlerini öğrenmemizde insanların,

- yerleştikleri coğrafya ve iklim şartları,
- yaşam biçimleri ve uğraşları,
- inançları ve inanç etkileri

belirleyici olmuştur.

MÖ 8500'lerde Urfa ve Diyarbakır çevresinde buğday tarımının başlamış olması, Malatya Cafer Höyük'te dünyanın en eski buğday türlerinden "**Emmer evcil buğdayı**"nın bulunması **tahılın ana vatanının Anadolu** olduğunu ortaya koymaktadır.

İnsanlığın tarımsal faaliyetlere yönelmesi sonucu; besin kaynakları ve çeşitlilik artmıştır. Bu durumda nüfus artışlarına neden olmuştur. Mağara yaşamından çıkan insan önce belli bir kısmı toprağa gömülü ve yuvarlak planlı kulübe biçiminde barınaklar yapmıştır. Sonraları ön giriş ile gerisinde dikdörtgen bir salondan oluşan "**megaron**" tipi evler yapmıştır.

İlk Araç - Gereçler ve Kullanılan Malzemeler

- I. **Çakmaktaşı:** İri ve kaba olarak yontulan taşlar daha sonra daha kullanışlı araç-gereçlere dönüştürülmüştür.
- II. **Obsidyen:** Doğal volkanik cam ile bıçak, iğne ve olta gibi araç-gereçler yapılmıştır.

Ok Uçları

Obsidyen

III. **Mikrolit:** Önceki araç-gereçlerden daha küçük ve değişken yapıda ok ucu, orak gibi aletler ile silahlar yapılmıştır.

IV. **Tahta, Boynuz:** Antalya Öküzini'ndeki araştırmalarda buradaki avcı - toplayıcı toplumların ok ve yay kullandıkları ve araç-gereç yapımında tahta ve boynuz kullandıkları görülmüştür.

V. **Öğütme Taşları ve Dibekler:** Tahılları kabuğundan ayırmak ve öğütme için kullanılmıştır.

VI. **Kilden Çanak - Çömlek:** Kilin ateşte pişirilmesi teknolojik açıdan ileri bir düzey olup araç-gereçlerin fırınlama teknikleri, süslemesi gibi ayrıntılar yazıdan önceki dönemin kültürel-sosyal yapısı hakkında aydınlatıcı bilgiler içerir.

Dibek

Prehistorik (Tarih Öncesi) Devirler

Çağlar	Anadolu	Mezopotamya	Mısır
Paleolitik (Eski Taş)	2,5 milyon yıl önce başlamış ve MÖ XVI binyıllarına kadar sürmüştür.	1,1 milyon yıl önce başlamış ve MÖ XII binyıllarına kadar sürmüştür.	MÖ 8.000-7.500 yılları arasında yaşanmıştır.
Mezolitik (Orta Taş)	MÖ XVI binyıllarında başlamış ve MÖ IX bininci yıllara kadar sürmüştür.	MÖ XIII. bin yıllarında başlamış ve MÖ X bininci yıllara kadar sürmüştür.	MÖ 7.500-5.000 yılları arasında yaşanmıştır.
Neolitik (Yeni Taş)	MÖ 8.500-5.800 yılları arasında yaşanmıştır.	MÖ 10.000-5.200 yılları arasında yaşanmıştır.	MÖ 5.000-3.500 yılları arasında yaşanmıştır.
Kalkolitik (Bakır)	MÖ 5.800-3.400 yılları arasında yaşanmıştır.	MÖ 5.500-3.100 yılları arasında yaşanmıştır.	MÖ 4.000-3.000 yılları arasında yaşanmıştır.
Tunç	MÖ 3.400-1.200'lere kadar sürmüştür.	MÖ 3.200-1.000 yılları arasında yaşanmıştır.	MÖ 3.000-1.070 yılları arasında yaşanmıştır.
Demir	MÖ XIII. yüzyılda başlamış ve MÖ 330'lara kadar devam etmiştir.	MÖ 1.000 yıllarından sonra yaşanmıştır.	MÖ 1.070-330 yılları arasında yaşanmıştır.

"Yazının icadından önceki" dönemleri kapsayan Tarih Öncesi Devirlerin Özellikleri

- Taş Devri - Maden Devri olarak kullanılan araç-gereçlere göre adlandırılmıştır.
- Başlangıç ve bitiş zamanları bölgelere göre farklılık göstermiştir.
- Anadolu, Mezopotamya ve Mısır gibi insanlık tarihine ait en eski yerleşim alanlarında görülmüştür.
- Kullanılan araç - gereçler tarih öncesi devirlerin birbirinden ayrılmasında ölçüt olmuştur. Maden devrinde kolay işlenir olduğundan en çok bakır alet ve eşya yapılmıştır.
- Toplumlararası etkileşim zayıf olmakla birlikte alt kültürdeki toplumlar üst kültürdeki toplumlardan (Göç, Savaş, Ticaret vs.) etkilenerek bazı devirleri yaşamadan bir üst devri yaşamışlardır.

- Tarih öncesinde yaşayan insanlar sırasıyla taş, toprak ve madenden yararlanarak aletler yapmışlardır.

DÜŞÜNELİM**Göbeklitepe**

1995'te Arkeolog Klaus Schmidt (Klaus Şimit)'in başlattığı kazılarda;

- dini ve ayinsel özellik taşıyan MÖ 12.000 yıl öncesine ait bu yapılar merkezde ikiz (T) şeklinde dikili taş ve onu çevreleyen taşlar ve duvarlardan oluşan yapılar çıkarılmış.
- taş aletleri heykeller ve bitki kalıntıları ile insanlık ve uygarlık tarihini değiştirecek veriler bulunmuştur.

BİLGİ**Anadolu'da yapılan kazılarda;**

- obsidyen araçlara,
- insan ve hayvan heykelciklerine,
- bitki ve bitki tohumu kalıntlarına,
- az da olsa deniz kabuklarına rastlanmıştır.

I - İlk yabani ürünlerin ekiminin yapılışı

Yazıdan önceki dönemlere ait ilk yerleşim merkezleri Anadolu'da Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü gibi yerleşim yerleridir.

II - Tarımsal üretin ve köylerin kurulması

Çayönü

Güneydoğu Avrupa'nın ve Ön Asya'nın en eski tarım üretim merkezi olan Çayönü, köy yerleşmelerinin ilk örneklerini içerir.

III - Şehir - Kent düzenlerinin ortaya çıkması

Çatalhöyük

Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarındaki Çatalhöyük, insanlık tarihine ait en eski şehir kent düzenini yansıtmaktadır.

Çatalhöyük, günümüzde "UNESCO Dünya Mirası" listesinde olan önemli bir yerleşim alanıdır.

5. Mikro Konu:

ORTA ÇAĞ'DA DEVLET VE TOPLUM - EKONOMİ - ASKERİ ORGANİZASYONLAR VE HUKUK

Orta Çağ'ın Önemli Siyasi Yapıları

Avrupa

Orta Çağ'ın öncesinde İtalya, Galya (Fransa), İspanya, Kuzey Afrika (Fas, Tunus, Cezayir, Trablusgarp) ve Batı Akdenizdeki Adalar Batı Roma İmparatorluğunun elindeydi.

Macaristan ve Hırvatistan'da içine alan Batı Roma İmparatorluğu Tuna Nehri'nin ötesindeki topluluklarla "Barbar" olarak tanımlanmıştır.

476'da Batı Roma İmparatorluğu yıkılmış ve

Vizigotlar → Galya ve İspanya'yı,

Burguntlar → Ren Vadisi'ni,

Franklar ve Almanlar → Galya'nın kuzey doğusunu paylaşmıştır.

Doğu Roma

Roma İmparatorluğu, Kavimler Göçü'nün etkisiyle 395'te ikiye ayrılmış ve Doğu Roma; İstanbul'u merkez edinerek Orta Çağ boyunca varlığını sürdürmüştür. Balkanların yanında Anadolu, Suriye, Filistin ve Mısır topraklarında egemenlik kurmuştur.

Orta Asya

İlk Çağ'da İç Asya'da egemenlik süren Hunların, MS. 3. yüzyılın başlarından itibaren etkinlikleri azalmıştır. Hunların bir kısmı Maveraünnehir civarına yerleşirken Hunların bir kısmı Akhun (Eftalitler) Devleti'ni kurmuştur. MS. 6. yüzyıl ortalarına kadar Orta Asya'da egemenlik kuran Avarlar, Kök Türklerin baskısı sonucu yıkılmış ve 565 - 805 arası Avrupa'da egemenlik sürmüştür. İstanbul'u ilk kuşatan Türk topluluğu Avarlardır.

Sasaniler

İran ve Irak topraklarında egemenlik süren Sasaniler, doğuda Akhunlara batıda Bizans'a karşı mücadele etmiştir.

- İpek Yolu hakimiyeti amacıyla Akhunlara karşı Kök Türkler ile ittifak kuran Sasaniler, Bizans'a karşı mücadelelerde Kök Türkler ile ittifak kurmuştur.

Siyasi Yapıların Meşruiyet Kaynağı

Orta Çağ'da Asya ve Avrupa devletleri meşruiyetlerinin kaynağını genellikle dine dayandırmışlardır. Devleti ele geçirenler "devletin tanrısal bir kurum olduğunu ve tanrının isteğiyle kurulduğunu, kendilerinin ise tanrının yeryüzündeki temsilcileri olduğunu" savunmuşlardır.

Orta Çağ'da Germen Krallıkları

Germen Kavimlerinde krallar, halk tarafından seçildiği için "halk kuralları" unvanıyla anılmıştır. Sınırsız yetkilere sahip olmayan krallar, yönettiği kavimlerin gelenek - göreneklerine aykırı davranırsa krallığını kaybedebilirdi. Buna rağmen zamanla halkın gücü yerini kiliseye bırakmak zorunda kalmıştır.

- İktidarını tanrıdan aldığını savunan kilise, yeryüzü hakimiyetinin tanrı tarafından papaya verildiğini savunmuştur.
- Frank Kralı Clovis (Kılovis), Katolikliği seçerek kiliseye bağlılığını göstermiştir. Kral Clovis, Roma kültürüne bağlı Hristiyan halkın ve din adamlarının desteğini alarak hükümdarlığını güçlendirmiştir.
- Alman İmparatoru Şarlman, 800 yılında papa tarafından Kutsal Roma Germen İmparatoru olarak kutsanmış ve Papa'nın elinden taç giymiştir.

BİLGİ

Avrupa'da Kralların Kilise'de Papa'nın elinden taç giymeleri monarşik güçlerini pekiştirme amaçlıdır.

Orta Çağ'da Asya ve Orta Asya'da Hükümdarlar

- İslam dünyasında da Emevi Devleti'nde hükümdarlar Allah adına hareket ettiklerini göstermek için "halife" unvanını kullanmıştır.
- İran ve Orta Asya'da kurulan devletlerde de yöneticiler meşruiyetlerinin kaynağını dine dayandırmıştır.
- Sasaniler'de kral zerdüştlük dininin simgesi olan ateşin koruyucusu sanılmıştır.
- Orta Asya Türk devletlerinde halk, ülkeyi yöneten hakan bu yetkinin Gök Tengri tarafından verildiğine inanmıştır.
- Çinliler ise imparatorlarına "tanrının oğlu" demişlerdir.

UYARI

Şamanizm etkisinde olan Moğollar'da, 1206'da Kağan seçilen Temuçin için Büyük Şaman "**Temuçin'in Gök Tanrı tarafından seçildiği**" kehanetinde bulunmuş ve kehanetinde "**Temuçin'le çocuklarına dünyanın bütün topraklarını bağışladım ve kendisine Cengiz Han adını verdim.**" şeklinde Gök Tanrı'nın kendisine haber verdiğini söylemiştir. Böylece Cengiz Han'ın ve neslinin ilahi soya dayandırılması yönetme meşruiyetini güçlendirmiştir.

Orta Çağ'da Feodalite ve Avrupa'da Toplumsal Yapı

Feodalizm: Batı ve Orta Avrupa ülkelerinde toprak sahibi olan senyörün; siyasi, ekonomik, hukuki ve askeri haklara sahip olduğu ve temeli toprak köleliğine dayanan toplum düzenidir.

- Askeri ve mali hakimiyet devletin elinde olması gerekirken feodalizmde bu haklar senyörlerin tekeline geçmiştir.
- Köleler, serfler ve hür köylüler korunma karşılığında senyörlere mal ve hizmet üretmiştir.

Eşitsizlik esaslı üzerine şekillenen Orta Çağ Avrupa toplum yapısında;

- I. Soylular:** Askerler ve Asiller olup yönetme ayrıcalığına sahiptir.
- II. Din Adamları:** Katolik Kilisesi'nin öğretileri üzerinden halka ve siyasal organizasyona karşı uyguladıkları **Endülanjans**, **Enterdi** ve **Aforoz** gibi dini argümanlar ile ayrıcalıklı, zengin sınıf haline gelmişlerdir.
 - Krallar, taçlarını Papa'nın elinden giymiştir.
- III. Burjuvalar:** Yönetme hakkından mahrum ticaret, zanaatkar sınıftır.
- IV. Köylüler:** Toprakla birlikte soyluların ve Kralın malıdır.

Kast Sistemi ve Sosyal Tabakalaşma**Kast Sistemi**

Bir kişinin toplumsal konumunun yaşamı boyunca belirlendiği toplumsal bir düzendir. Dinsel statülerin belirlendiği bu ekonomik sistem Hindistan'da görülmüştür.

Kast Sistemi'nde kesin çizgilerle ayrışan sınıfsal toplum yapısı sınıflararası geçişi imkânsız kılmıştır.

Brahmanlar

Din adamları

Kşatriyalar

Askerler ve asiller

Vaysiyalar

Tüccarlar, esnaf ve zanaatkarlar

Südralar

İşçiler ve çiftçiler

Paryalar

Köleler olarak sistemin bir parçası bile olamamıştır.

Siyasi Yapıların Maddi Kaynakları**Coğrafi Yapı, Hayat ve Geçim Tarzı****Orta Çağ'da nüfusun dağılışında;**

- iklim, toprakların verimliliği,
- limanlara ve ticaret yollarına yakınlık

belirleyici etkenler olmuştur.

BİLGİ

Orta Çağ'da devletler, tarım için uygun iklim, engelsiz ve verimli bölgelerde kurulmuştur.

- Orta Çağ Avrupası'nın güçlü devleti olan Korolenj İmparatorluğu geniş tarım alanlarının bulunduğu Fransa, Almanya, Kuzey İtalya, Hollanda ve Belçika'da egemenlik sürmüştür.
- Kuzey'deki denizci kavimler önceleri yağmacılıkla geçinseler de zamanla ticaret faaliyetlerinde bulunmuştur.
- Baltık Denizi'nden çıkan ringa balığının yanı sıra kereste, katran, hayvansal yağlar, kürk, deri, bol yün, kehribar kuzey kavimlerinin Korolenj imparatorluğu'na taşınan mallardı. Bunların karşılığı genellikle altın, gümüş ve ipek olmuştur.
- Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun Kuzey Akdeniz'in kuzey kıyılarından çekilmesi ile Venedik deniz ticaretine yönelmiştir.
- Venedikli tüccarlar, Balkan ülkelerine gelen demiri, keresteyi, Mısır ve Suriye kıyılarına taşımış; dönüşte de Baharat Yolu ile Doğu Akdeniz kıyılarına taşınmış olan karabiber, tarçın, karanfil, şeker kamışı, Hindistan cevizi gibi metalleri Bizans limanlarına ve Avrupa'ya taşımışlardır.
- Orta Çağ'da Cenova; Hollanda, Belçika ve Fransa'da dokunan kumaşların Doğu ülkelerine ihraç edildiği güzergah olarak önem kazanmıştır.
- Almanya ve Rusya'da buğday yetiştiriciliği, İngiltere'de koyun yetiştiriciliği, Fransa'da bağcılık ve kumaş endüstrisinde kullanılan çivit otu üretimi gibi alanlar dikkat çekmiştir.

Soy Dayanışması

- Orta Çağ Avrupası'ndaki devletler için soy dayanışması önemlidir. Yönetimde hakim olan hanedanlar kendi soylarından gelen insanları ayrıcalıklı bir yere koyarken onların dışında da toplulukları kendileriyle eşit tutmamışlardır.
- Orta Çağ Avrupası'nda soy dayanışmasına zamanla din birliği de eklenmiş ve Hristiyan olmayanlar dinsiz görülmüştür.
- Orta Çağ'da ırka dayalı Yahudilik ve mezhep ciddiyetine dayalı Hristiyanlık karşısında ırk ayrımını reddeden eşitlikçi yaklaşımı ile İslamiyet, evrensel değerlerle hızlı yayılabilmektedir.

3. ÜNİTE: Orta Çağ'da Dünya

- Dört Halife sonrası iktidara gelen Emevilerde halifelik babadan oğula geçen saltanata dönüşmüş, devlet yönetiminde soy dayanışması "mevali politikası" ile açıkça kendini göstermiştir.
- İslam dünyasında kendilerini Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatıma'ya dayandıran şii nitelikli Fatimiler, soy dayanışmasına yer vermiştir.

Silahlı Güç

- Siyasal organizasyonlar "silahlı güce" dayalı olarak gücü devletlere döndürür. Moğol imparatorluğu en güzel örnektir.
- Mete Han'ın kurduğu Onlu Sistemi örnek olarak teşkilatlanan Moğol ordusu at üzerinde ok kullanılabilen, hareketli ve hafif süvarilerden oluşmuştur. Disiplinli ve iyi eğitim görmüş bu askerler ok, yay, mızrak ve pala kullanırdı. Okların uçları kalın zırhları delebilecek şekilde idi.
- İskandinavya'da yaşayan Vikinglerin en güçlü silahı yüksek manevra yeteneğine sahip gemileri idi. Balta ve kalkan kullanılan Viking ordusu, savaşıncılığı sayesinde İsveç, Norveç ve Danimarka'ya sahip olabilmıştır.
- Yaya ve süvari birliklerinden oluşan Bizans ordusunun en güçlü silahı Grejuva (Rum ateşi) idi. Ege Denizi ve Akdeniz'de güçlü dayanması ile VIII. yüzyılın ortalarına kadar egemen güç olmuştur.
- 651'de yıkılan Sasaniler de ise Şahinşah denilen hükümdarlar, ordusunun başında fiilen savaflara katılırdı. Sasani ordusunda süvariler İran'ın soylu ailelerinden seçilirdi.
- Ordu, Türkler ve Moğollarda olduğu gibi onluk sisteme göre düzenlenmiştir.

Güç Paylaşimleri ve Yönetim Organizasyonu

- Orta Çağ'ın başlarında Avrupa'da kurulan Germen krallıkları, zamanla Kutsal Roma Germen İmparatorluğun kurucuları, krallara ve beylere askeri hizmet karşılığında toprak verme uygulaması ile Orta Çağ'a damgasını vuracak feodalizme yol açtılar. Kont, dük, lord, baron unvanları taşıyan toprak sahiplerinden oluşan "sayılar sınıfı"; merkezi otoritenin zayıfladığı, güvensizliğin arttığı, kent yaşamının ve ticaretin gerilediği dönemlerde öne çıktılar.
- Soylular, bu ortamda yetiştirdikleri şövalyeler ve köylülerin yardımıyla buldukları yerin güvenliğini sağladılar. Korunaklı şatolar ve müstahkem kalelerin yanında kraldan kendi adlarına vergi ve asker toplama yargılama yapma gibi siyasi yetkilerini de artırdılar. Böylece IX. yüzyıldan itibaren feodalitenin temellerini atmış oldular.

NOT

Feodalitede koruma altına girene **vassal**, korumayı kabul eden senyöre **süzeren** denmiştir.

- Vassal, üstündekine vergi öder ve yılın belli zamanlarında askerleriyle birlikte savaşa katılırdı.

- Feodalitede kral dahil hiç kimse tam yetkili değildir. Kont, kralın adamıysa dük de kontun adamıdır. Bundan dolayı kral, iktidarını korumak için soylularla iyi geçinmek ve onların isteklerini kabul etmek zorundadır.
- İngiltere Kralı Yurtsuz John, ülkesindeki feodal beylerin isteği ile Magna Carta'yı ilan ederek yetkilerini sınırlandırmak durumunda kalmıştı.
- Sömürgeci bir imparatorluk olarak Roma; Anadolu, Balkanlar, Ortadoğu ve Afrika'dan getirdikleri kölelerin sayıları devletin güç kaybı sonucu azalınca; büyük toprak sahipleri, köleleri toprağa bağlı çiftçiler haline dönüştürmek zorunda kalmıştır.

Orta Çağ'da Ticaret

Orta Çağ'da ticaret uzun mesafelerde yapılmıştır. Bu nedenle Çin, Hindistan, İran, Suriye, Anadolu ve Karadeniz'in Kuzey kıyıları dünyanın önemli ticaret merkezleri haline gelmişti.

- İslamiyet'in doğduğu Mekke ile İslam Devleti'nin kurulduğu Medine ticaret merkezleri idi. İslam fetihleriyle birlikte Suriye, Mısır, İran, Kuzey Afrika ve Endülüs'teki şehirler ticaret merkezleri haline gelmiştir. İmalata ve ticarete dayalı ekonomik yapı İslam ülkelerinde her türlü mal değişiminin, bilgi alış - verişinin ve kültürel etkileşimin olduğu büyük metropoller ortaya çıkmıştır. Uzak Doğu ve İslam ülkelerindeki ekonomik canlılığa karşılık Orta Çağ'da Avrupa'da ticari hayatta gerileme olmuştur.

Bu duruma,

- Kavimler Göçü'nün yıkıcı etkileriyle şehirlerdeki nüfusun azalması ve dışa kapalı köy hayatının yaygınlaşması,
- Roma İmparatorluğu'nun merkezi otoritesini yitirmesine bağlı olarak güvenlik sorununun derinleşmesi

durumları etkili olmuştur.

- IX. yüzyıldan itibaren İtalya'daki tüccar şehir devletlerinde (Venedik - Genova) ticari canlılığa Hindistan'ın baharatları, Çin'in porselenleri, Bizans'ın ipeksi kumaşları etkili olmuştur.
- Orta ve İç Asya'daki Türk devletlerinde ticaret, genellikle malın başka bir mal ile değişimi anlamına gelen takas usulü ile yapılıyordu. Türkler; Bizans, Çin ve İran gibi komşu ülkelerle yaptıkları ticarete ödeme aracı olarak parayı da kullanmışlardı. **Satir** adı verilen ve diske benzeyen bu paralar gümüş madeninden basılmıştır.

DÜŞÜNELİM

Türk devletlerinde ilk para Kök Türkler tarafından bastırılırken; Türgiş Hakanı Baga Tarkan, kendi adına para bastıran ilk Türk hakanı olmuştur.

Ribat - Kervansaray

Karahanlılar'da önceleri korunma, savunma ve askeri amaçlı kurulan ribatlar bir nevi karakol veya ordugah görevi görmüştür.

- XI.yüzyıldan itibaren işlev değiştirerek ticari konaklama amacıyla kullanılmıştır.
- Kervanların güvenliği ve konaklaması için ana yol kenarlarında kurulan kervansarayların Anadolu'da ilk örneği Alay Han-Sultan Han'dır.

NOT

İlk ve Orta Çağ'da ticaret yolları üzerindeki ulaşım,

- kervanlar vasıtasıyla, hayvanlar (deve, at, katır) ile insan imkânlarıyla yapılmıştır.
- yelkenli gemiler ile de denizde ulaşım sağlanmıştır.

Panayır

Şehir merkezlerindeki mekanlara göre daha geniş çaplı ticaretin yapıldığı yerlerdi. Panayırlarda ticaret genellikle mal değiş tokuşu şeklinde gerçekleşirdi. Bayraklar ve çeşitli kutsal figürlerle süslenen panayırlar, ticaretin yanı sıra dini bayramlara ve şölenlere de ev sahipliği yapardı.

Ticaret Metalari

Asya ile Avrupa arasında İlk ve Orta Çağ'da,

- ipek, ipekli kumaşlar, porselen, madeni ve cam eşyalar,
- tuz, şarap, baharatlar, ziynet eşyaları ve değerli madenler,
- kâğıt ve hayvan ürünleri (deri-post)

ticaret ile taşınmıştır.

Değer Ölçüsü ve Değişim Araçları

Takas Usulü: İlk Çağ'da, Lidyalılara kadar bir ürüne karşılık başka ürünle yapılan değişim usulüdür.

Madeni Para: MÖ VII. yüzyılda Lidya Kralı tarafından bastırılan ilk madeni para zamanla devlet tekeline geçmiştir.

- Para; Doğu-Batı ticaretinin gelişimini kolaylaştıran değişim aracı olarak önem kazanmıştır.

Orta Çağ'da Askeri Organizasyonlar

- Orta Çağ'ın yerleşik toplumlarında ordular genellikle ücretli askerlerden oluşuyordu. Ekonomisi ticarete dayanan ve yerleşik hayat süren Hazarlar, akrabaları olan konar - göçer Türklerin aksine ücretli askerleri orduda istihdam etmiştir.

- Bizans ve Abbasi devletlerinin ordularında da ücretli askerler yer almıştır.
- Feodal düzende senyörlerin orduları çiftçilikle uğraşan serflerden ve köylülerden oluşuyordu. İyi yetişmiş şövalyeler de bu ordular da yer almıştır. Zamanla krallar, senyörlerden asker alma yerine para toplayarak iyi yetişmiş askerlerden oluşan ordular kurmuşlardır.

BİLGİ

Avrupa'da güçlü ordulara duyulan ihtiyaç, devletin dışında bağımsız şekilde hareket eden profesyonel askeri komisyoncuları ortaya çıkarmıştır. Bu komisyoncular, devletten aldıkları ücret karşılığında asker toplamış ve onları donatarak savaşa hazırlamışlardır.

- Orta Çağ'ın sonlarına doğru Avrupa'da merkezi krallıkların güçlenmesine bağlı olarak düzenli ve disiplinli ordulara geçiş sürecinde İngiltere ve Fransa öncülük etmiştir. İngiltere ve Fransa'da **"yurttaş orduları"** kurmaya yönelik zorunlu askerliğe geçilmiştir. İngiltere'de her vatandaş 40 gün askerlik yapmakla yükümlü tutulmuş, yurttaşlardan ve profesyonellerden gelen askerlerle daimi ordular kurulmuştur.

Roma

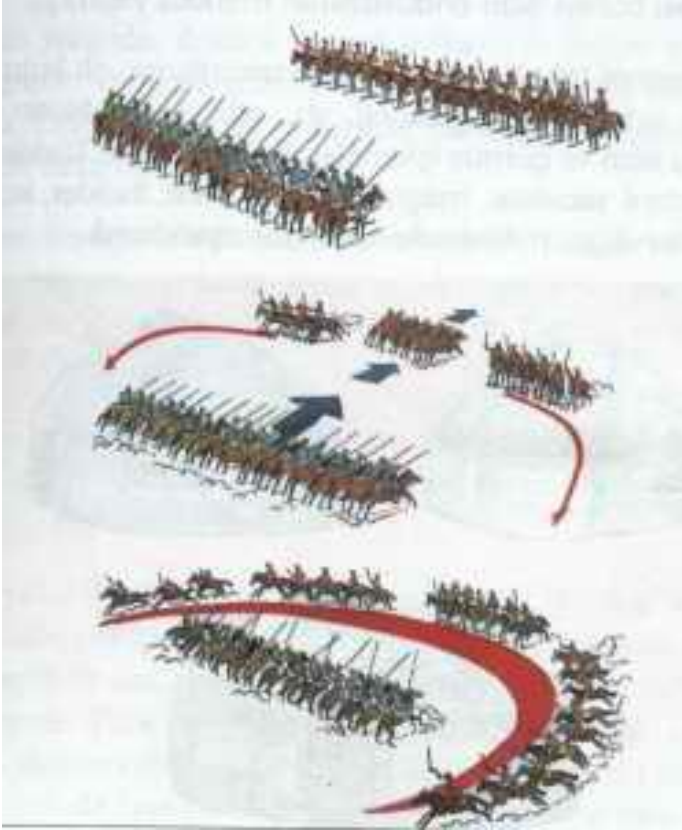
- Lejyon denilen ücretli askerlerden oluşan Roma ordusu disiplini ile İlk Çağ'da önem kazanmıştır.
- 46 yaşına kadar her Roma vatandaşı asker sayılmıştır.
- Yelkenli ve kürekli gemiler ile donanma gücü olarak da önemi Akdeniz'de görülmüştür.

Türkler

- Mete Han tarafından dünya ordu teşkilatı ve nizamına örnek "Onlu Sistem" adıyla orduda hiyerarşik düzen kurulmuştur.
- Türk tarihinin ilk düzenli ordusu Mete Han tarafından kurulmuştur (MÖ 209).

- Kurt oyunu ya da Turan taktiği ile düşman, ortadaki kuvvetlerin saldırısı ve sahte ricat (geri çekilme) hareketi ile sağ ve sol kanttaki birliklerin çevrelemesi ile Hilal içine alınarak kısa sürede sonuç alınmıştır.
- Türk orduları şimşek gibi ansızın düşman karşısına çıkar, ansızın kaybolur.

Kurt Oyunu - Hilal Taktiği

Kanunlar Gelişiyor

Roma Hukuku

MÖ 753'ten (Roma'nın Kuruluşu) Doğu Roma İmparatoru Justinianus (Justinianus)'un 565'te ölümüne kadar Roma'da ve Roma'nın egemenlik sürdüğü yerlerde uygulanan hukuktur.

12 Levha Kanunları

Senatoda görev yapan soylu sınıf **Patriciler** ile Roma'ya sonradan gelip yerleşen **Plepler** arasındaki çatışma üzerine hazırlanmıştır. Roma halkının görev ve sorumlulukları ile halk arasındaki ilişkiler gibi pek çok konuya açıklık getiren **12 Levha Kanunları** yazılı hale getirilmiştir.

Bir kimse, kendisine borçlu olan kişiyi hâkim (majistra) önüne götürürse ve borçlu borcunu ödeyemezse muayyen şekillere riâyet ederek ona el koyar, evine götürür ve zincire vurur. Muayyen zaman içinde yine ödeyemezse öldürebilir veya köle olarak satabilir.

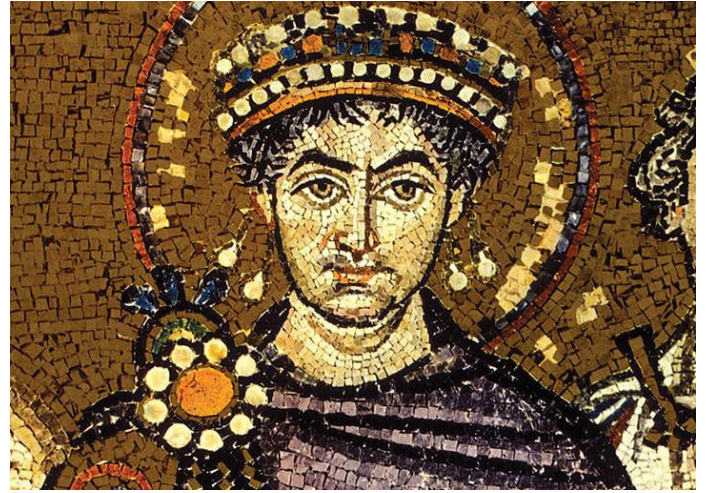
DÜŞÜNELİM

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

- Madde 4 - Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz, kölelik ve köle ticareti her türlü biçimde yasaktır.
- Madde 5 - Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

Justinianus Kanunları

- İlk defa kamu ve özel hukuk ayrımı yapılan bu kanunlar; başta 12 Levha Kanunları olmak üzere Roma kanunları derlenerek çağın ve toplumun ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir.
- Justinianus Kanunları madde madde yazılmamış, belli olaylar için verilmiş somut örneklerle kanun maddeleri anlatılmıştır.
- Hapishaneler yerine, insanların muhafaza ve kontrol altında tutulma yeri olan Manastırlara suçluların kapatılmasına yer verilmiştir.

Bizans İmparatoru Justinianus

SONUÇ

Özellikle aile, kişi hakları ve miras hukuku konularındaki düzenlemeler içeren Justinianus Kanunları, günümüz Medeni Hukuk'un temelini oluşturmuştur.

Cengiz Han Yasası (Büyük Yasa):

- Moğol İmparatorluğu'nda hukuk ve askerlik işlerini düzenleyen kanunlara denir.
- Nice bin yıldır yaşayan Türk töresi ile Moğol töresinin yazılı hale getirilmiş biçimidir. Otuz üç defter halinde düzenlendiği varsayılan **Cengiz Yasaları**, Müslüman olan Moğol hanedanlar tarafından da uygulanmıştır.

1. Orta Çağ Avrupası için aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından Avrupa'da güçlü siyasal otoriteler kurulamamıştır.
- B) Kavimler Göçü sonrası Vizigotlar Galya ve İspanya'ya yerleşmiştir.
- C) Kralların Kilise'de Papa'nın elinden taç giymeleri monarşik güçlerini artırmıştır.
- D) Sosyo - ekonomik durum daha çok ticaret ile canlı tutulmuştur.
- E) Feodalite denilen siyasi birlikten yoksun yönetim biçimi yaygın olarak görülmüştür.

2. Frank Kralı Clovis(Kilovis) 'in Katolikliği seçerek kiliseye bağlılığını göstermesi;

- I. Hristiyan halkın desteğini alma,
 - II. Türk-İslam dünyasına karşı Haçlı Seferleri'ni organize etme,
 - III. monarşik gücünü artırma
- amaçlarından hangileriyle açıklanabilir?**

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) I ve III

3. Orta Çağ'da Asya ve Orta Asya'da hükümdarların yönetme meşruiyetini tanrısal güce dayandırdıklarını;

- I. Sasaniler'de Kralın, Zerdüştlük dinin simgesi olan ateşin koruyucusu sayılması,
 - II. Emevilerde hükümdarların "Allah'ın yeryüzündeki halifesi" olarak kabul görmesi,
 - III. Çinlilerin, imparatorlarına "Tanrı'nın oğlu" demesi
- yaklaşımlarından hangileri doğrudur?**

- A) Yalnız II
- B) I ve II
- C) I ve III
- D) II ve III
- E) I, II ve III

4. Orta Çağ'da siyasi yapıların maddi kaynakları arasında aşağıdakilerden hangisi sayılamaz?

- A) Yerleştikleri coğrafyanın imkanları
- B) Yönetici hanedanın soy dayanışmasına bağlı nüfusu
- C) Uluslararası ticarete dayalı zenginlik
- D) Topraklar üzerindeki nüfuz
- E) Silahlı güç ve organizasyonu

5. Orta Çağ'da ticaret faaliyetlerine bağlı olarak İpek ve Baharat Yolu güzergahı önem kazanmıştır. Özellikle Türk ve İslam devletlerinin kontrolüne geçen ticaret yolları Avrupa için ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir.

Orta Çağ'da Venedik ve Ceneviz şehir devletlerinin Akdeniz'deki ticari faaliyetlerini yoğunlaştırarak İpek ve Baharat Yolu ticareti ile Ön Asya'ya gelen malları Avrupa'ya taşıma fırsatına dönüştürmelerinde aşağıdakilerden hangisi etkili olmuştur?

- A) İstanbul'un fethi
- B) Yüzyıl Savaşları
- C) Haçlı Seferleri
- D) Magna Carta
- E) Anadolu'nun Türklerin eline geçmesi

6. Aşağıdakilerden hangisi İlk Çağ'dan itibaren Orta Çağ sonlarına kadar ticari amaçlı faaliyet gösteren yapılardan biri değildir?

- A) Karum
- B) Külliye
- C) Kervansaraylar
- D) Arastalar
- E) Panayırlar

7. Orta Çağ'daki askeri organizasyonlarla ilgili olarak,

- I. Lejyon denilen paralı askerlerden oluşan Roma ordusu disiplinli bir güçtür.
- II. Onlu Sisteme dayalı orduda hiyerarşik düzeni kuran ilk devlet Asya Hunları'dır.
- III. Orta Çağ'ın sonlarına doğru " yurttaş orduları " adıyla İngiltere ve Fransa'da zorunlu askerliğe geçilmiştir.

bilgilerinden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) I ve II
- D) II ve III
- E) I, II ve III

8. Avrupa'da plepler ile particiler arasındaki anlaşmazlığın etkisiyle aşağıdakilerden hangisiyle ilk defa kanunlar yazılı hale getirilmiştir?

- A) On İki Levha Kanunları
- B) Justinianus Kanunları
- C) Cengiz Yasaları
- D) Roma Hukuku
- E) On Emir (Evamir-i Aşere)

6. Mikro Konu:

TÜRKLERİN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞLARI - İLK VE ORTA ÇAĞLARDA İÇ ASYA'DAKİ TÜRK DEVLETLERİNİN GÜÇ VE YÖNETİM ANLAYIŞLARI

"Tanrı'nın devlet güneşini Türk burçlarından doğdurmuş olduğunu ve onların mülkleri üzerinde göklerin bütün dairelerini döndürmüş bulunduğunu gördüm. Tanrı onlara Türk adını verdi ve onları yeryüzüne hükümdar yaptı. Zamanımızın hakanlarını onlardan çıkardı; dünya milletlerinin idare dizginlerini onların eline verdi; kendilerini halk üzere kuvvetlendirdi."

Kaşgarlı Mahmud

Orta Asya Kültür Merkezleri

Anav (MÖ 7000 - 1000)

Afanesyevo (MÖ 3200 - 1700)

Andronova (MÖ 1700 - 1200)

Karasuk (MÖ 1200 - 700)

Tagar/Taşlık (MÖ 700 - 100)

- Bilinen ilk Türk Devleti olan Hunların ataları tarafından bırakılan en önemli kültür merkezi Karasuk Kültürüdür. Karasuk Kültür merkezinde, "Taş veya kilden döküm yöntemiyle bronzdan kürekler, bıçaklar vb. el aletlerinin kabzaları halka halka, mantar şeklinde veya hayvan figürü şeklinde sanatsal değeri yüksek" bir **anlayışla yapılmıştır**.

ÖSYM 2008 / SOS-1

Aşkabat yakınlarında Anav'daki bir kurganda yapılan kazıda en alt katta evleri kerpiçten yapılmış bir köy bulunmuştur. Çıkan eşyalar arasında el değirmenleri ve evlerde kömür hâline gelmiş buğday ve arpa taneleri, yine aynı katta üzerleri boyanmış ve şekillerle süslenmiş kilden yapılmış çömlekler, insan ve hayvan heykelleri çıkmıştır.

Bu durumla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Sanatla uğraşıldığı
- B) Bir yerleşim alanı olduğu
- C) Tahıl ürünlerinin tanındığı
- D) Topluluk halinde yaşandığı
- E) Üretim gereçlerinin ortak kullanıldığı

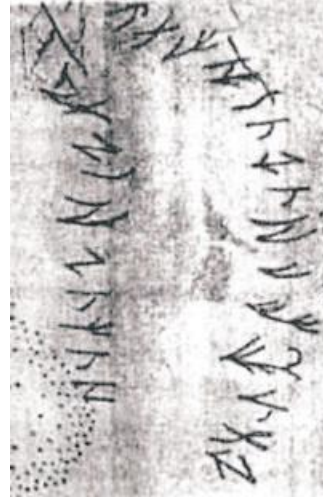
Çözüm:

A, B, C, D seçeneklerinde verilenlerle soruda verilen bilgiler örtüşürken; E seçeneğinde verilen "üretim gereçlerinin ortak kullanıldığı" bilgisine ulaşılamaz.

Cevap E

Kurgan

Orta Asya'da yaşayan toplulukların kendi dönemlerine ilişkin bıraktıkları kültür kalıntılarının gün ışığına çıkarılmasına neden olan Türklerdeki mezar. (Ölülerin eşyalarıyla birlikte gömüldüğü bu mezarlar daha çok ölümden sonraki hayat için ön görülen yaşam alanı olarak görüldüğü için üstü örtülü, iç yüksekliği 20 m.'e kadar olan geniş hacimli bir alandır. Taştan yapılan yamuk dörtgen biçiminde yapılan tabutlara ölüler, geniş tarafa başı gelecek şekilde sırt üstü konulmuştur.

Esik Kurganı'ndaki buluntular üzerindeki kitabe

Orta Asya kültür merkezlerinde çıkarılan buluntular

Orta Asya

Baykal Gölü ve çevresinde rakımı yüksek arazilerde başlayan Türk tarihi Orta Asya veya Türkistan olarak bilinen coğrafya; doğuda Kınrgan dağları, batıda Hazar Gölü, kuzeyde Altay ve Tanrı dağları, güneyde Hindikuş ve Karanlık dağları ile çevrilidir.

Türk Adı

"**Türkçe konuşan ve boylar halinde yaşayan topluluklar**" için Bizans, İran ve Arap kaynakları Türk ifadesini kullanmışlardır.

"**Olgunluk çağı, güç ve kuvvet, miğfer**" gibi anlamlarda değişik kaynaklarda Türk adına yüklenen anlamlardır. Türklerin yaşadıkları coğrafyaya da kendi kimlikleri ile siyasal bir boyut kattıklarını; önceleri Orta Asya için kullanılan Türkiye ifadesininin, Kuman ülkesi, Doğu Avrupa ve XII. yüzyıldan itibaren Anadolu için kullanılması açıkça gösterir.

Orta Asya'dan Yapılan İlk Türk Göçleri

Orta Asya'da MÖ. 16. yüzyıldan itibaren görülen ilk Türk göçleri demografik etkenler, siyasi ve sosyal şartlar, iklim değişiklikleri gibi nedenlerle gerçekleşmiştir.

Orta Asya'dan Türk Göçlerinin Sebepleri

Demografik ve Sosyal Nedenler

- nüfus artışları ve yurt arayışları
- göç eden boyların diğerlerini takip etmesi
- salgın hastalıklar

İklim Nedenleri

- kuraklık ve otlakların azlığı

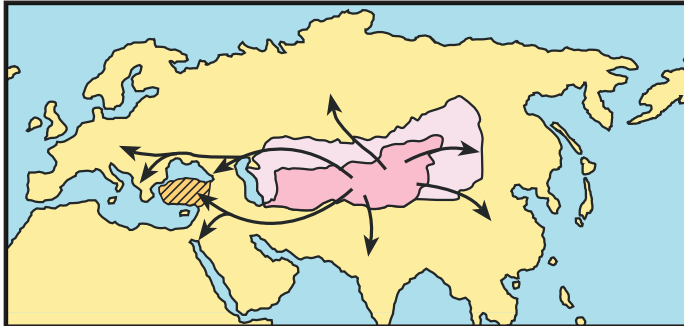
Siyasi Nedenler

- boylar arası sürtüşmeler ve bağımsızlığı etkileyen dış baskılar

Orta Asya'dan Yapılan Göçler

- Türklerin, öz kültürlerini Orta Asya dışına taşımaları,
- Türklerin yeni kültürler etkisinde kalması,
- Türk tarihinin araştırılmasının zorlaşması,
- Orta Asya dışında Türkistan'dan Mısır'a, Anadolu'dan Avrupa'ya birçok bölgede Türk devletlerinin kurulması,
- Avrasya üzerinde birçok bölgenin zaman içinde Türkiye olarak bilinmesi durumlarına ortam hazırlamıştır.

ÖSYM 2014 / LYS

Yukarıdaki haritada, Türklerin Orta Asya'dan farklı bölgelere gerçekleştirdiği göçlere yer verilmiştir.

Bu haritaya göre, Türklerin iskân ettiği yerler arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Suriye B) Balkanlar
C) Güneydoğu Asya D) Karadeniz'in kuzeyi
E) Kuzeybatı Afrika

Çözüm:

Bu haritaya göre Kuzeybatı Afrika Türklerin iskan ettiği yerler arasında yer almaz.

Cevap E

İlk ve Orta Çağlarda İç Asya'daki Türk Devletlerinin Güç ve Yönetim Yapıları

"Türklerde Devlet için", Yurt, Kün (millet), Oksızlık (bağımsızlık) ve teşkilatlı yapılar olmazsa olmaz ana unsurlardır.

İl – Devlet	Yurt – Vatan: Türklerin hür ve müstakil olarak yaşadıkları toprak parçasına ülke – uluş – yurt yani vatan denir.
	Kün – Halk: Vatan olarak kabul gören topraklar üzerinde yaşayan millettir.
	Oksızlık – Bağımsızlık: Devlet olabilmek için yaşadığı topraklar üzerinde milletin bağımsızlığı en temel esastır.
	Teşkilatlı Yapı: Türk devletleri için "siyasi istiklalini kazanmış teşkilatlı millet" tanımını devlet olarak belli bir işleyiş biçimini gerekli kılar.

Toplumu oluşturan en küçük yapı birimi olan "oguş" denilen aileden, "budun" denilen millete kadar belli bir hiyerarşik sisteme dayalı oluşan Türk devletine **İl** denir.

Türklerde devlet;

- hür ve müstakil olma,
- halkının siyasi istiklalini sağlama ve sürdürme,
- halkı için adaleti sağlama,
- güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar "cihan hakimiyeti ül-küsünü esas alma"

anlayışlarıyla "Gök Kubbeyi çadır, güneşi bayrak" gören siyasal güçtür.

DÜŞÜNELİM

Bilge Kağan'ın Kök Türk Yazıtları'nda geçen: "Doğuda gün doğusuna, batıda gün batısına, güneyde gün ortasına, kuzeyde gece ortasına kadar onun içindeki millet hep bana bağlıdır. Bunca milleti hep düzene soktum." sözleri Türk cihan hâkimiyeti fikrini ifade etmektedir

- I. Türklerde devletin halk ile ilişkisi aile içinde baba – evlat ilişkisi gibidir. Bundan dolayı Türklerde "Devlet Baba" tabiri yaygın olarak kullanılmıştır. Devlet, halkının her türlü ihtiyacını karşılamakla mükellef olduğu gibi halk da üzerine düşen sorumluluk bilinci ile devlete vatandaş olma yönüyle bağlı kılınmıştır.
- II. Türk devletlerinde hanedanın erkek üyeleri kanında kut taşısa da "Kimin Kağan olacağı konusunda bazı özellikler ölçüt" alınmıştır.

Bu anlayışa göre, hanedanın erkek üyelerinden hangisi,

- halkını açlıktan kurtarır, doyurur – giydirirse,
- halkına adaletle hizmet götürürse,

33. Mikro Konu:

MİLLÎ MÜCADELE'DE ÖRGÜTLENME DÖNEMİ VE AMASYA GENELGESİ

Örgütlenme Dönemi (19 Mayıs 1919 - 23 Nisan 1920)

Mondros Mütarekesi Sonrası Osmanlı Devleti ve Genel Durum

.... Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş millet fakr-u zaruret içinde harap ve bitap düşmüş...

Mustafa Kemal

Halkın Tepkileri

Direnış Dernekleri

- I. Wilson ilkelerinde "Osmanlı ülkesinde Türklerin çoğunlukta olduğu yerlerde Türklere egemenlik tanınmalıdır." kararı paralelinde kurulan derneklerdir.
- II. 1 Aralık 1918'de ilk olarak kurulan Trakya Paşaeli Cemiyeti, ilk şubelerini İstanbul'da ve ikinci şubelerini Erzurum'da açan Şark Velayetleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri gibi millî varlığa yararlı olan ve Türkler tarafından kurulan cemiyetler;
 - buldukları yörelerin Türklüğünü kanıtlama,
 - Türkleri, azınlıklara oranla her yönden güçlü tutma,
 - ulusal tarih anlayışına dayalı demografik, sosyal, kültürel değerleri ön plana çıkarma

amaçlarıyla faaliyet göstermişlerdir.

Kuvayi Milliye

- Mondros Mütarekesi sonrası Anadolu'nun yer yer işgal edilmesi ve Paris Barış Konferansı kararları paralelinde 15 Mayıs 1919'da İzmir'in ilhak amaçlı Yunanlılarca işgale uğraması sonucu kurulan milis güçlerdir.

Kuvayi milliye birlikleri;

- halk içinden doğan gönüllü direniş unsurları olma,
- ihtiyaçlarını halktan karşılama,
- işgallerin ortaya koyduğu tehdite karşı öz savunma gereksinimi doğma,
- merkezi otoriteden uzak, bölgesel nitelikli ve askeri disipline sahip olmama

özelliklerine sahiptir.

- Mondros'un "Kilikya ve Mezopotamya" gibi sınırları belli olmayan yer adlarına yer verilmesi İtilafların işgal alanlarını genişletme çabalarını göstermiştir.
- 7. madde ile İtilafların keyfi işgaller yapabilmelerine ortam hazırlama yönleri Anadolu'da dahi Türk egemenliğini tehdit etmiştir.
- Mondros Mütarekesi ile İtilaflarca Anadolu yer yer işgale uğramış; milletin hayat ve hakimiyet hakları yok sayılmış, Osmanlı Devleti fiilen sona ermiş ve İstanbul Hükümeti işgaller karşısında çaresiz kalmış, milletin can, mal, ırz, namus güvenliği tehdit ve tehlike altına girmiştir.

BİLGİ

İttihat ve Terakki yöneticilerinin hükümetten çekilmesi ile kurulacak yeni hükümette Mustafa Kemal görev almak istemiştir. Enver Paşa, "Şu an orduyu komuta görevini Mustafa Kemal Paşa'dan başka kimseye bırakamayız." sözleriyle, Ahmet İzzet Paşa Hükümeti'nde Mustafa Kemal'in görev almasını engellemiştir. Yıldırım Orduları Kumandanı olarak Mustafa Kemal Paşa, Mondros Mütarekesi sonrasına kadar görevini sürdürmüştür.

Mustafa Kemal'in Samsuna Çıkışı (19 Mayıs 1919)

İtilaf Devletleri'nin Boğazdaki Donanması

- Mustafa Kemal, Mondros'un imzalandığı sırada Suriye cephesinde görevli olup mütareke sonrası İstanbul'a gelmek üzere cephe-den ayrılmıştır.
- Adana'daki karargahından ayrılarak İstanbul'a gelmek için yola çıkan Mustafa Kemal, İtilafların donanmaları ile İstanbul'a girdikleri 13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelmiştir. İstanbul Boğazı ve sarayların önünde demir atmış İtilaf donanmalarını gören Mustafa Kemal, yaverine "**Geldikleri gibi giderler.**" sözleriyle işgallere karşı millî duruşunu açıkça göstermiştir.
- İstanbul'daki kadroyla yurdun kurtarılmasının olanaksız olduğunu anlayan Mustafa Kemal, Anadolu'ya geçme kararı almış; bu doğrultuda Şişli'deki evinde arkadaşlarıyla Kurtuluş çarelerine dair fikir alış verişini yapmıştır.

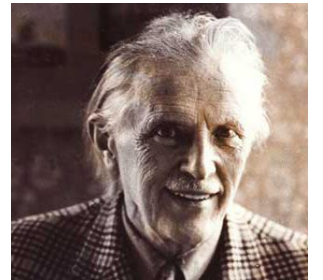

BİYOĞRAFI

John Godolphin Bennett (8 Haziran 1897 - 13 Aralık 1974):

İngiliz matematikçi, asker, teknoloji araştırmacısı, yazar.

- Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Atatürk ve maiyetindeki heyete İstanbul'dan Samsun'a çıkış vizesi vermiş olmasıyla tanınmıştır.
- Osmanlı Devleti'nin yıkılış ve cumhuriyetin kuruluş öncesi yıllarında İngiliz ordusunun işgali altındaki İstanbul'da istihbarat subayıydı.

Sakarya Savaşı sonrası siyasi başarılar kazanılmış ve uluslararası antlaşmalar yapılmıştır.

Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

- SSCB'ye bağlı olan Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan'la TBMM arasında imzalanan resmi bir antlaşmadır.
- Moskova Antlaşması'ndan kalan sınır sorunları giderilmiştir.
- Doğu sınırlarımız kesinlik kazanmış ve Kurtuluş Savaşı yıllarında çizilen ilk sınır doğu sınırlarımız olmuştur.
- Türkiye ile Kafkaslar arasında tek kara bağlantısı olarak Nahçıvan için özerk statü sağlanmıştır.

Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

- TBMM ile Fransa arasında imzalanmıştır.
- Fransızlar Sakarya Zaferi ile Türk mücadelesinin gücünü ve haklılığını bir kere daha kabul etmişlerdir.
- Antlaşmanın imzalanmasıyla taraflar arasında savaş sona ermiş ve güney cephesi fiilen kapanmıştır.
- Türkiye - Suriye sınırı Hatay dışında kalmak şartıyla şimdiki durumuyla çizilmiş, Lozan Antlaşması'nda da aynı sınır korunmuştur.
- Antlaşmanın imzalanmasından itibaren iki ay içinde Türk kuvvetleri sınır hattının kuzeyine, Fransızlar güneyine çekilmiştir.
- Tarafların çekildiği topraklarda genel af ilan edilmiştir.

İtilaf devletlerinin Önerdiği Yeni Barış Koşulları (22 Mart 1922)

- Sakarya Zaferi ve Ankara Antlaşması'na rağmen İtilaflar; Sevr'i bazı düzeltmelerle Türklere kabul ettirilebilir düşüncesini sürdürmüşlerdir.
- Türkiye ile Yunanistan'a ateşkes önerilerek barış koşullarını bildirmişler ve bunun yanında her iki ordu üzerinde denetim kurmayı amaçlamışlardır.
- Sevr Antlaşması'nın değişik bir şekli olan bu öneriler "millî bağımsızlık" ilkesine ters düştüğü için TBMM tarafından reddedilmiştir.

ÖSYM 2000 / ÖSS

Anlaşma Devletleri'nin 22 Mart 1922 tarihinde Türkiye ile Yunanistan'a verdikleri ateşkes önerisinde şu hükümler yer almıştır:

- I. Tarafların ordularını araç ve gereç bakımından güçlendirmesinin engellenmesi
- II. İki taraf birlikleri arasında 10 km'lik, askerden arındırılmış bir alan bırakılması
- III. Müttefikler arası bir komisyonun Türk ordusunu ve askeri durumunu denetlemesi

Bu hükümlerden hangileri, öneride Yunanistan'ın gözetilmiş olduğunu gösterir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

Çözüm:

I. ve II. öncül Türk ve Yunan taraflar için birlikte düşünülmesine karşın III. öncüde yer alan "Müttefikler arası bir komisyonun Türk ordusunu ve askeri durumunu denetlemesi" kararı, öneride Yunanistan'ın gözetilmiş olduğunu açıkça gösterir.

Cevap C

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Savaşı (26 Ağustos 1922)

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Savaşı

- Yunanlılar, Sakarya yenilgisinden sonra Eskişehir, Kütahya ve Afyon'un doğusuna çekilerek burada çok güçlü bir savunma hattı oluşturmuşlardı.
- Türk ordusu, Sakarya Zaferi'nden sonra büyük bir taarruza hazırlanmıştır.

Bu doğrultuda,

- Yurdun tüm kaynakları ordunun emrine verilmiş,
- Savaş için gerekli insan ve araç - gereçler batı cephesine taşınmış,
- İstanbul'daki depolardan kaçırılan silahlar İnebolu ve Kastamonu yoluyla Ankara'ya oradan da cepheye gönderilmiş,
- İstanbul'daki yurtseverler türlü yollardan Anadolu'ya insan ve araç - gereç göndermek için gizli örgütler kurmuş ve fedakarca çalışmıştır.
- 20 Ağustos'ta Akşehir'de toplanan komutanlar arasında alınan kararla 26 Ağustos taarruz günü ilan edilmiştir.
- 26 Ağustos'ta düşmanın savunma hatları yarılmış ve 30 Ağustos'ta Dumlupınar Meydan Muharebesi ile Yunan ordusu geri çekilme ve kaçma pozisyonu almıştır.
- Bu kesin zafer üzerine Mustafa Kemal'in "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri" buyruğuna göre düşmanın Anadolu'dan çıkarılması harekâtı başlatılmıştır.

Türk ordusunun zaferi

ÖSYM 2001 / ÖSS

Yeni Türk Devleti, gelirleri çok sınırlı olduğu halde, bütçe gelirin yüzde kırkını karşılayan Âşar Vergisi'ni Cumhuriyetin ilk yıllarında kaldırmıştır.

Bu uygulama Yeni Türk Devleti'nin öncelikle hangi özelliğini gösterir?

- A) Ulusal olma B) Devletçi olma C) Halkçı olma
D) Cumhuriyetçi olma E) Laik olma

Çözüm:

Bütçe gelirlerinin % 40'ına karşılık gelen Aşar vergisinin köylüden alınması "Ülke ve ulus olanaklarının kullanımında ve gelirin dağılımında adaletin gözetilmesini gerekli kılan" Halkçılık ilkesi ile çelişen bir durumdur. Türkiye Devleti bu doğrultuda Aşar vergisini kaldırarak "Halkçı devlet olma" yönünü göstermiştir.

Cevap C

- Türk köylüsünün maddi bakımdan rahatlamasına yönelik 17 Şubat 1925'te **Aşar Vergisi** kaldırılmıştır.
- 1926 – Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılmış ancak istenilen başarı sağlanamamıştır. Özel sektör sadece Uşak Şeker Fabrikası'nı kurabilmiştir.
- 1933'te I. Beş Yıllık Kalkınma Planı kabul edilmiş; sanayileşmenin ve halkın temel tüketim mallarının üretilmesinin devlet eliyle gerçekleşmesi ve yürütülmesi amaçlanmıştır.
- Sümerbank, İzmit Kağıt Sanayi, Karabük Demir – Çelik, Paşabahçe Cam, Beykoz Deri, Merinos fabrikaları bu kalkınma planının kapsamına göre açılmıştır.
- I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın uygulanmasıyla devletçilik ilkesi resmen yürürlüğe girmiştir.
- 1924 – Özel bir Türk Bankası olan İş Bankası kurulmuştur.

İş Bankası

Karabük demir – çelik fabrikası

- 1 Temmuz 1926 – Kabotaj Kanunu yürürlüğe girmiştir.
- Kabotaj Kanunu ile Türk karasularında yabancı gemilerin serbest ticaret ve dolaşımına son verilmiştir. Bu yönüyle Kabotaj Kanunu bağımsızlık ve ulusçuluk ilkesi paralelinde bir düzenlemedir.

Denizcilik Bayramı

BİLGİ

Lozan Antlaşması'nda kapitülasyonların kaldırılmasının bir sonucu olan Kabotaj Kanunu ile, denizlerimizde gemi işletme hakkının yalnızca Türkiye'ye ait olduğu belirtilerek millî denizciliğimizin gelişmesi sağlanmıştır.

- Sağlık alanlarında; **Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Hıfzı Sıhha Enstitüsü, Kızılay, Yeşilay ve Verem Savaş Derneği** gibi sağlık ve sosyal kuruluşlar oluşturulmuştur.

Verem Savaş Dispanseri

Hıfzıssıhha Enstitüsü (1927 - 1929)

ÖSYM 2011 / YGS

1930 yılında çıkarılan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'yla vatandaşlara; kolera, veba, çiçek, kızamık, kuduz, sıtma gibi hastalıkları yerel yönetimlere bildirme mecburiyeti getirilmiş ve devlet tarafından karşılamak suretiyle bu gibi hastalıkların tedavisinin parasız yapılması için kararlar alınmıştır.

Bu bilgidен hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Koruyucu sağlık hizmetleri konusuna önem verildiği
B) Salgın hastalıklarla mücadelede halktan katkı beklendiği
C) Bütçeden halk sağlığı adına pay ayrıldığı
D) Nüfus artışının kontrol altına alınmasının hedeflendiği
E) Sosyal devlet anlayışına uygun hareket edildiği

Çözüm:

Soru kökünde vurgulanan... "kolera, veba, çiçek vb. gibi hastalıkları vatandaşların bildirme mecburiyetinin getirilmesi" B seçeneğinde verileni karşılar. Salgın ve bulaşıcı hastalıklarla mücadelede devletin Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nu çıkarması A seçeneğinde verileni yansıtır. Devletin bulaşıcı hastalıklarla mücadelede tedavileri parasız yapması C ve E seçenlerinde verilenlerle bağdaşır. I. Dünya Savaşı'nda büyük nüfus kaybı yaşanması dolayısıyla Atatürk Dönemi'nde nüfus artışı için tedbirler alınmıştır. Bu sebeple D seçeneğinde verilene ulaşılamaz.

Cevap D

42. Mikro Konu:

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE ATATÜRK SONRASI TÜRKİYE

Bir devletin, millî çıkarlarını biçimlendirdiği amaçlara ulaşmak için diğer devletlerle ve uluslararası kurumlarla arasında olan diplomatik, ekonomik, siyasi ve hukuki ilişkileri kapsayan siyasete "Dış Politika" denir. "Millî Güç" unsurları olarak bilinen "siyasi, askeri, ekonomik, sosyal, kültürel, demografik, jeopolitik gibi" unsurlar ne kadar güçlü olursa devletin dış politikası da o kadar güçlü olur.

Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasının Esasları

Bağımsızlık Esasını Gözetmek

Kapitülasyonların kaldırılması, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlandırıldığı belgesi olan Lozan Antlaşması'nın imzalanması, Türkiye Devleti'nin egemenlik haklarını zedeleyen Boğazlar Komisyonu İdaresi'ne Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile son verilmesi gibi gelişmeleri içerir.

Akılcılık ve Gerçekçilik Esasını Gözetmek

Uluslararası ilişkilerde, tarihî dostluk ve duyarlılık yerine değişen şartlar ve karşılıklı yarar ilişkilerinin gözetilmesi (Balkan Antantı, Sadabat Pakti, II. Dünya Savaşı'nda İngiltere ve Fransa ile Üçlü İttifak yapılırken Almanya ile Dostluk Antlaşması'nın imzalanması, II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Almanya'ya savaş ilan edilmesi...) anlayışını içerir.

Uluslararası İlişkilerde Eşitlik Esasını Gözetme

Lozan Antlaşması'nın "karşılıklı eşitlik esası" üzerine imzalanması, Kapitülasyonların kaldırılması gibi gelişmelere yer verilmesini içerir.

Barışı ve Millî Menfaatleri Esas Almak

İstiklal Harbi sürerken ittifakların barış çağrısına Londra Konferansı'na katılarak barıştan yana olduğunu gösteren Türkiye Devleti, konferans sonrası Yunanistan'la savaşını sürdürmüştür. İngiltere ve Fransa'nın etkinliğinde olan Milletler Cemiyeti'ne, ulusal menfaatlere aykırı tutumlarına tepki olarak 1932'ye kadar üye olma kararlılığı göstermesi gibi durumlarla açıklanabilir.

Türk Kamuoyunu ve Dünyadaki Konjonktürel Değişmeleri Esas Almak

Misak-ı Milli'yi esas alan Türkiye'nin, II. Dünya savaşı öncesi Nazizm ve Faşizm gibi politikaların yayılma alanlarını genişletmesine karşı olarak 1934'te Balkan Antantı'na, 1937'de Sadabat Pakti'ne katılmış; 1936'da Montrö görüşmelerine katılan Türkiye 1939'da Hatay'ı anavatanına katmıştır.

İç İşlerine Karışılmasına Karşı Olma ve Başka Devletlerin İçişlerine Karışmama

Yabancı okullar konusunda batılı devletlerin isteklerine karşı çıkılması ile İslam dünyası üzerindeki etkinliği bilinen Halifeliğin kaldırılması, gelişmeleri bu anlayışa önem verildiğini gösterir.

ÖSYM 2005 / ÖSS

Türkiye Cumhuriyeti kendi içişlerine karışılmasını istemediği gibi, başka ülkelerin de içişlerine karışmamayı dış politikada ilke edinmiştir.

Aşağıdakilerden hangisinin, bu ilke doğrultusunda yapılan uygulamalardan biri olduğu savunulabilir?

- A) Müslümanlar üzerinde etkili olan halifeliğin kaldırılması
- B) Saltanatın kaldırılıp cumhuriyetin ilan edilmesi
- C) 1924 yılına kadar, 1876 Anayasası'nın 1921 Anayasası'yla birlikte yürürlükte olması
- D) Mecelle yerine Medeni Kanun'un kabul edilmesi
- E) Tekke ve türbelerin kapatılarak halkın dinî duygularının sömürülmesinin engellenmesi

Çözüm:

Halifelik, İslam dünyası üzerinde dinî bir güç olduğu gibi siyasi yönü ile "Ulus devlet" ve "Üniter devlet" anlayışını benimseyen Türkiye Cumhuriyeti, "içişlerine karışılmasına karşı olduğu gibi başka devletlerin de içişlerine karışmama" ilkesi gereğince Halifeliği kaldırmıştır.

Cevap A

1923 - 1932 Arası Türk Dış Politikası ile İlgili Gelişmeler

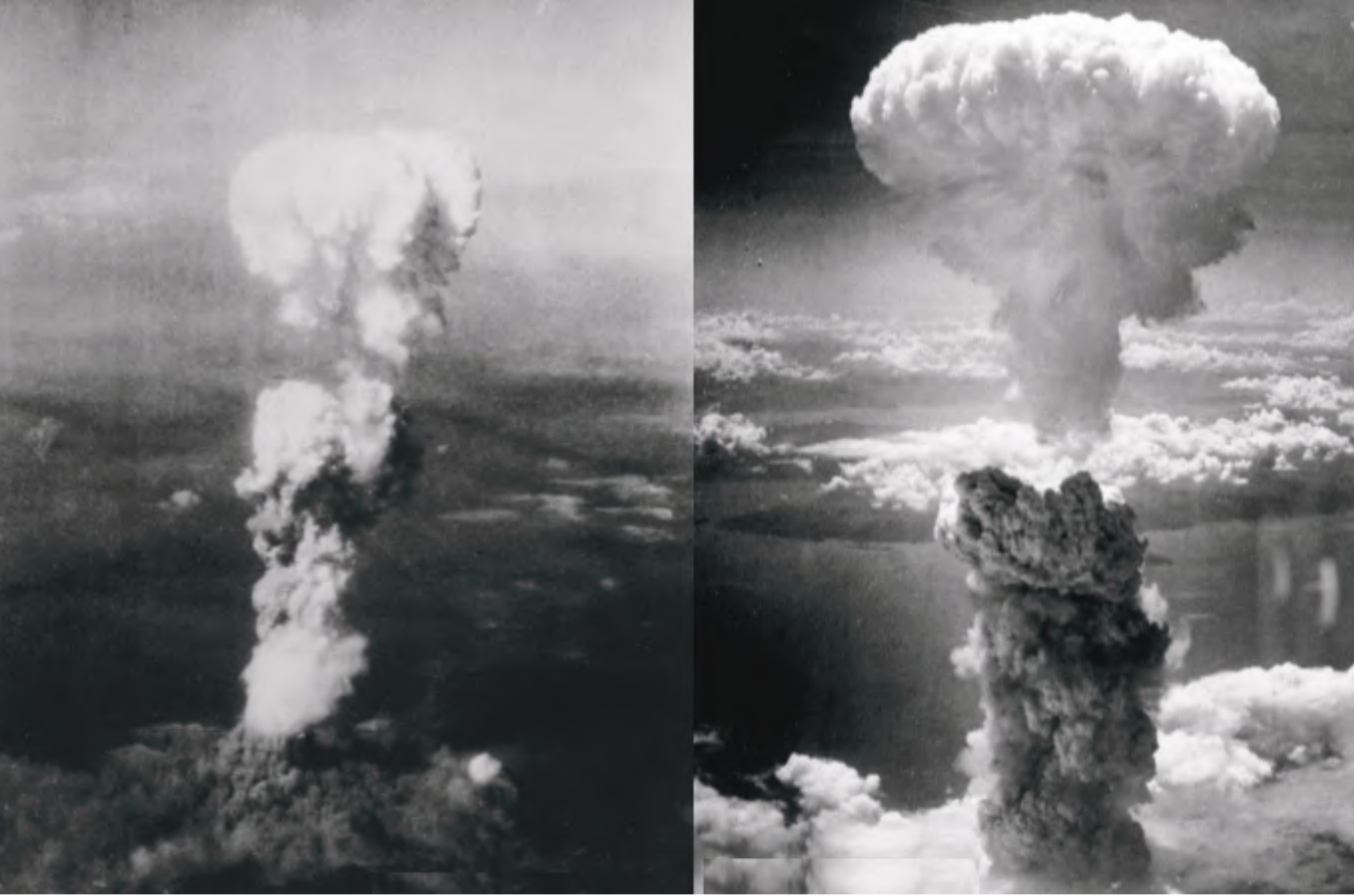
Bu dönemde Türkiye; Lozan Antlaşması'nda çözülememiş sorunlar ile uğraşmış, komşu devletlerle ilişkilerini geliştirmeyi önemsemiştir.

Türk - Yunan İlişkileri ve Nüfus Mübadelesi

- 1923 Lozan Konferansı'nda, Türkiye ile Yunanistan arasında karşılıklı nüfus değişimi konusu prensipte uzlaşılan bir konu iken; Yunanistan'ın "Etabli" yani "yerleşik" kelimesinden hareketle İstanbul'daki Rumları mübadele dışında tutma çabası taraflar arasındaki ilişkileri çıkmaza sokmuştur.
- Mondros Mütarekesi öncesi İstanbul'daki her Rum'u yerleşik görmek isteyen Yunan Hükümeti'ne karşılık Türk Hükümeti, "İstanbul'da yerleşmenin kanunlarla belirlendiğini, İstanbul için yerleşik tabirinin sürekli oturanlar için geçerli olacağını, Mondros Mütarekesi öncesi geçici olarak gelenlerin bu kategoride sayılmayacağını" ileri sürmüştür.
- Taraflar arasında anlaşmazlık derinleşince Yunan Hükümeti Batı Trakya'daki Türklerin mallarına el koymuştur. Buna karşılık Türk Hükümeti de İstanbul'daki Rumların mallarına el koymuştur.
- Taraflar arasındaki anlaşmazlık 1926'da yapılan mübadele antlaşmasıyla giderilmeye çalışılsa da ancak 10 Haziran 1930'da Ankara'da imzalanan Nüfus Mübadelesi Antlaşmasında "Batı Trakya'da Türklerin, İstanbul'da Rumların" yerleşme tarihlerine bakılmaksızın "Yerleşik" sayılmasıyla sorun çözülmüştür.

23. ÜNİTE

II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE TÜRKİYE VE DÜNYA

MİKRO KONULAR

43. Mikro Konu: II. Dünya Savaşı'nın Nedenleri, Yayılması, II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye ve Savaşın Sonuçları

23. ÜNİTE: II. Dünya Savaşı Sürecinde Türkiye ve Dünya

- Savaşın Kuzey Afrika'ya yayılmasında, İngiltere'nin nüfuz alanlarında tehlike doğuran İtalya'nın Cebelitarık, Malta, İskenderiye ve Süveyş'i bombalaması etkili olmuştur.
- İngilizler, İtalyanlara karşı harekât başlatarak İtalya işgalindeki Bingazi'yi ele geçirmiştir.
- 1941 yılı içinde Alman - İtalyan kuvvetlerinin saldırılarına, karşı saldırılarla İngiltere cevap vermiş; 1942'de ABD, Fransa'nın Atlas Okyanusu kıyıları ile Akdeniz kıyılarına asker çıkarmıştır.
- 1943 Mayısında 250.000 kadar Mihver askeri teslim olmuş ve Afrika'da savaş Müttefikler kazanmıştır.

Asya ve Pasifik'te Savaş

- 7 Aralık 1941'de Japonların Pearl Harbour Baskını ile 2900'ün üzerinde ABD askerinin ölmesine ve onlarca donanma gemisinin batırılmasına neden olan baskınları ile ABD savaşa girmiş ve Pasifik'te savaş başlamıştır.
- ABD donanmasının gücünü fark eden ve güçlenmesini istemeyen Japonya, ABD'nin Midway üssüne saldırı planlamış ancak başarılı olamamıştır.
- ABD'nin Japonya'ya karşı kullandığı atom bombalarıyla II. Dünya Savaşı sona ermiştir.

BİLGİ

6 Ağustos 1945'te Enola Gay (gay) isimli savaş uçağı ile Hiroşima'ya, üzerinde Little (lidil) Boy (Küçük Çocuk) yazan, ilk atom bombası atılmış ve ilk anda 70.000 kişi hayatını kaybetmiştir. 3 gün sonra da Nagazaki'ye, Fat (fet) Boy (Şişman Çocuk) adını verdikleri bir atom bombası daha atıldı. Bombaların ortaya çıkardığı radyasyonun da etkisiyle kısa süre içinde iki kentte ölenlerin sayısının 500.000'i geçtiği tahmin edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın Kurulması

- 14 Ağustos 1941 de İngiltere ile ABD arasında yapılan Atlantik Bildirisinde yer alan hükümler Birleşmiş Milletler Antlaşması'na temel oluşturmuştur. ABD ve İngiltere'nin öncülüğünde yapılan görüşmelerde Almanya'ya karşı savaşa katılan 26 devletin imzasıyla 1 Ocak 1942 de Birleşmiş Milletler Bildirisi yayınlanmıştır. Böylece BM'nin temelleri atılmıştır.
- Şubat 1945 de toplanan Yalta Konferansı'nda ABD, İngiltere, SSCB, Çin ve Fransa'ya BM kararlarını veto hakkı tanınması karara bağlanmış ve 1 Mart 1945 e kadar Mihver gruba savaş ilan eden devletlerin üyeliğe alınması kabul edilmiştir.
- Aynı yıl toplanan San Fransisco Konferansı'nda genel kurulda devletlerin eşitliği esası, 5 büyüklerin veto hakkı ve güvenlik konseyindeki üyeliklerinin sürekliliği kabul edilmiştir.
- 19 Nisan 1946 da Milletler Cemiyeti yetkilerini BM teşkilatına bırakmıştır.

II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye

Türkiye Devleti, II. Dünya Savaşı'nın dışında kalmaya ve savaşın değişen koşulları içinde politika geliştirmeye yönelik tutumları önemsemiştir. Bu doğrultuda müttefikler ve Mihver Grubu ile ilişkiler şekillenmiştir.

Kahire Konferansı

Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'nda Savaşan Taraflarla İlişkileri

Mihver	<ul style="list-style-type: none">• 18 Haziran 1941'de Türkiye ile Almanya arasında Türk - Alman Dostluk Antlaşması yapılmıştır.• 23 Şubat 1945'te, Yalta Konferansı kararı, doğrultusunda Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrası batılı devletlerle iş birliğini güçlü tutmak amacıyla Almanya'ya savaş ilan etmiştir.
Müttefikler	<ul style="list-style-type: none">• İngiltere ve Fransa ile 1939'da "Dostluk ve Yardım Pakti"ni imzalayan Türkiye,<ul style="list-style-type: none">– 1943'te müttefik devletlerle Adana ve Kahire görüşmelerini yapmış,– ABD Başkanı Roosevelt ile İngiltere Başkanı Churchill Kahire de Türkiye'yi kendi yanlarında savaşın içine çekmeye çalışmışlardır.

Türkiye'de İç Politikadaki Gelişmeler

1923'ten beri iktidarda olan CHP, II. Dünya Savaşı sürecinde bir takım demokratik açılımlara öncülük etmiştir.

- TBMM'de hükümeti denetleme işlemini görececek bir müstakil grup kurulması kararlaştırılmıştır.
- İçişleri Bakanı'nın CHP Genel Sekreteri olması uygulamasından vazgeçilmiştir.
- 1939 seçimlerinde Kazım Karabekir, Fethi Okyar, Hüseyin Cahit Yalçın gibi Atatürk döneminde siyaset dışı kalan kişilerin milletvekili olmaları sağlanmıştır.

Türkiye, ABD ve İngiltere'nin başını çektiği demokratik bloktan yana tutum benimsenmiştir. SSCB'nin Kars ve Ardahan'ı Türkiye'den istemesi ve Boğazlarda askeri üs kurma isteğini belirtmesi Türkiye'nin ABD ve İngiltere'ye yaklaşmasında etkili olmuştur.

II. Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye'de uygulanan ekonomik politikalar nedeniyle toplumsal iktidarı yeni çözüm arayışlarına yöneltmiştir. İç ve dış dinamiklerin de etkisiyle demokratikleşme yolunda adımlar atmıştır. CHP'nin yanında Nuri Demirağ öncülüğünde Millî Kalkınma Partisi, Dörtlü Takrir'de imzası olan Adnan Menderes, Refik Koraltan, Celal Bayar, öncülüğünde 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti kurulmuştur. Böylece Türkiye'de çok partili demokratik hayat başlamıştır.

44. Mikro Konu:

II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI TÜRKİYE - İKİ KUTUPLU DÜNYA VE TÜRKİYE - 1950'Lİ YILLARDA TÜRKİYE

Türkiye'deki Çok Partili Sistemin Kurulması

- II. Dünya Savaşı'nın bitiş yıllarında ülke içindeki toplumsal huzursuzlukların yeni dünya düzeninin demokratik eğilimleri ile birleşmesiyle Türkiye'de çok partili hayata geçişin zemini oluşmuştur.
- Millî Kalkınma Partisi (MKP); Cumhuriyet tarihinin Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndan sonra kurulan üçüncü muhalif partisi olarak işadama **Nuri Demirağ** tarafından kurulmuştur.
- Millî Kalkınma Partisi'nin; partinin temel ilkelerinin savaş sonrası oluşan "yeni dünya dönemi" ve CHP'nin temel ilkeleri ile çelişmesi ile popüler üyelerden oluşmaması toplumda taban bulmasını zorlaştırmıştır.

1945 yılında kurulan Millî Kalkınma Partisi;

- ekonomide liberalizmi,
- İslamcı bir anlayışla kaynaşmış milliyetçiliği savunmuştur.

14 Mayıs 1950 seçimlerinin basına yansımaları (16 Mayıs 1950)

Dörtlü Takrir

- CHP milletvekilleri olan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koralan ve Fuad Köprülü, parti programlarında ve kanunlarındaki bazı değişiklik tekliflerinin (dörtlü takrir) CHP grup toplantısında reddedilmesi üzerine CHP'den ayrılarak 7 Ocak 1946'da ayrılarak Demokrat Parti'yi kurmuşlardır.
- Aynı yıl içinde İç İşleri Bakanlığı'ndan izin alarak on üç parti kurulmuştur.

1946 ve 1950 Yılları Arasında Kurulan Partiler

Millî Kalkınma Partisi	Yalnız Vatan İçin Partisi
Demokrat Parti	Türk Muhafazakâr Partisi
Liberal Demokrat Parti	Serbest Demokrat Partisi
Türkiye Sosyalist İşçi Partisi	Millet Partisi
Çiftçi ve Köylü Partisi	Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi
İslam Koruma Partisi	Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi

Demokrat Parti

- Ekonomide devletçiliğe karşı ve anti-demokratik uygulamaları benimsemeyen, demokrasi, özgürlük ve liberalizm kavramlarını yücelten bir parti programını benimsemiştir.
- DP tek parti yönetiminin 23 yıllık rejimini, 4 yıllık muhalefeti döneminde çok iyi değerlendirmiş ve 1950 yılında iktidarı CHP'den devralmıştır.
- Birden fazla parti ile 1946 yılında seçimlere gidilmiştir. "Açık oy, gizli sayım" esası ile yapılan bu seçimde CHP 397, DP 69, Bağımsızlar da 7 milletvekilliği kazanmıştır. 1948 yılında DP'nin iktidara karşı muhalefeti yetersiz gören bir grup milletvekili DP'den istifa ederek Millet Partisi (MP)'ni kurdular.
- Böylece Mecliste üç parti yer aldı (CHP, DP, MP).
- 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerden Demokrat Parti aldığı % 55,2 oy oranı ile birinci parti olarak çıkmıştır.
- Seçimlere katılım % 89 ile yüksek bir orana ulaşmıştır.
- Böylece 27 yıl süren CHP iktidarı sona ermiş ve DP iktidarı başlamıştır.

14 Mayıs 1950 Seçimlerinin Sonuçları

Partiler	Oy Oranı %	Milletvekili
Demokrat Parti	53.59	408
CHP	39.98	69
Millet Partisi	3.03	1
Millî Kalkınma Partisi	00.11	-
Bağımsızlar	3.40	9
Toplam	100	487

- DP, 1950 seçimlerinin ardından 1954 ve 1957 seçimlerinden de birinci parti olarak çıkmıştır. Ancak 1953 sonrası başlayan ekonomik yavaşlama, durgunluk ve kriz beklentileri oy oranının düşmesine neden olmuştur.
- 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin ardından ordu yönetime el koymuş ve parti kapatılarak üst düzey yöneticileri Yassıada Davaları olarak adlandırılan mahkemede yargılanmıştır.
- Yassıada Davaları sonunda DP'nin üç önemli ismi Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan idam edilmişlerdir.

BİLGİ

Çoğunluk Sistemi: Bu sistemde, her seçim çevresinde geçerli oyların çoğunluğunu kazanan partili veya bağımsız aday milletvekili seçilir.

Nisbi Temsil Sistem: Nisbi temsil veya orantılı temsil, siyasi partilerin seçimde aldıkları oy oranında parlamentoda temsil edilmelerine olanak veren sistemdir.

25. ÜNİTE

TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA DÜNYA VE TÜRKİYE

MİKRO KONULAR

45. Mikro Konu: 1960 Sonrası Dünyadaki ve Türk Dış Politikasını Etkileyen Gelişmeler-1960 Sonrası Türkiye'de Yaşanan Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler

45. Mikro Konu:

1960 SONRASI DÜNYADAKİ VE TÜRK DIŞ POLİTİKASINI ETKİLEYEN GELİŞMELER - 1960 SONRASI TÜRKİYE'DE YAŞANAN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

Blokler Arası Güç Yarışı Örnekleri

Batı Bloku (ABD)	Doğu Bloku (SSCB)
I. 1947 Marshall Planı ve OEEC'ye karşılık	1948'de Kominform ve COMECON kurulmuştur.
II. 1945'te Hiroşima ve Nagazaki'de kullanılan Atom bombasına karşılık	1949'da Atom bombasını yapmıştır.
III. Bağdat Paketi, NATO ve Seato'ya karşılık	Varşova Paketi (1955) ve Hindistan ile yakınlaşma olmuştur.
IV. Batıların işgal ettiği Almanya topraklarında Federal Almanya'nın kurulmasına (8 Mayıs 1949) karşılık	7 Ekim 1949'da SSCB işgal ettiği Alman topraklarını Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ne dönüştürmüştür.
V. ABD'nin işgali altındaki Kore topraklarında Güney Kore Devleti kurulmasına (1948) karşılık	SSCB, işgali altındaki Kore topraklarında Komünist Kuzey Kore Devleti (1948)'ni kurmuştur.

ABD ile SSCB arasındaki görüşmeler

I.	ABD Başkanı'nın daveti üzerine 1959'da SSCB lideri Kruşçev ABD'yi ziyaret etmiş ve Camp David'de görüşmüşlerdir. Eisenhower ile Kruşçev görüşmesinde "anlaşmazlıkların müzakereler yoluyla çözümü" kararlaştırılmıştır.
II.	Berlin Buhranının çözümü için 1960'da Paris'te ABD, SSCB, İngiltere, Fransa lideri bir araya gelmişler ancak sorunun çözümünde uzlaşmamışlardır.
III.	1961'de ABD Başkanı Kennedy ile SSCB lideri Kruşçev Berlin konusu için Viyana'da bir araya gelmişlerdir. NATO'nun kararlı tutumları sonucu SSCB, Berlin konusundaki ısrarcı tutumundan uzaklaşmış ve ABD-SSCB arasındaki uzlaşma yolu açılmıştır.
IV.	1963'te Moskova'da "ABD-SSCB Zirvesi" yapılmıştır.

- 1945-75 arası Bolluk Yılları aynı zamanda Soğuk Savaş Dönemi içindeki iki büyüklerin (SSCB-ABD) her alanda birbiriyle rekabete giriştikleri yıllardır.
- Kruşçev ve Kennedy'nin çabaları ile Küba-Süveyş-Berlin Krizlerine rağmen "Atom Bombası" gibi yıkıcı etkileri yüksek nükleer silahların da etkisiyle iki büyükler arasında öncelikle silahlanma alanında "silahlanma yarışının sınırlandırılmasına yönelik" çabalar detant - yumuşama dönemini başlatmıştır.

Silahlanma Yarışı

Patlamalar ya da harekete hazır ilk silahlar	ABD	SSCB
Atom bombası (A Bombası)	1945	1949
Uzun menzilli bombardıman uçakları	1948	1955
Hidrojen bombası (H bombası)	1952	1953
Nükleer etkili denizaltı	1954	1958
Orta menzilli füzeler (IRBM)	1957	1957
Denizaltılardan atılan füzeler (SLBM)	1960	1957
Uzun menzilli füzeler (ICBM)	1960	1959
Çok başlıklı nükleer füzeler (MIRV)	1970	1974
1972'de durum	ABD	SSCB
Uzun menzilli füzeler	1.054	1.528
Denizaltılardan atılan füzeler	656	682
Uzun menzilli bombardıman uçakları	321	140
Toplam nükleer yük adedi	5.746	2.492

Nükleer Silah Yarışı ve Soğuk Savaşa Son Verme Çabaları

- Soğuk Savaş Dönemi'nde nükleer silah yarışı, tarafların (ABD-SSCB) bir savaş halinde karşı tarafın füze rampalarını ve topraklarını hasara uğratma çabaları zamanla uzay yarışı haline gelmiştir.
- 1945-1952 arası nükleer güç olan ABD'ye karşılık; 1949'da Atom bombası ve nükleer güç ile SSCB'de yarışa katılmıştır.
- Nükleer silahlanma tehdidi üzerine 16 Mayıs 1960'da ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ve Federal Almanya, Zirve Konferansı'nı yapmışlardır.
- "Dünya uluslarının sürekli barışı için" toplanması planlanan Konferans, 5 Mayıs 1960'da Sovyet lideri Kruşçev'in ABD'ye ait bir casus uçağını (U2) düşürdüklerini açıklaması ve uçağın Türkiye'den havalandığını söylemesi, ABD-SSCB gerginliğini yeniden derinleştirmiştir.
- Sovyetler, ABD'den özür dilemesini istemiş, ABD Başkanı Eisenhower red cevabı vermiştir.

Küba Bunalımı (1962)

- 1959'da Fidel Castro (hâlâ yaşıyor)'nun Küba'da, ABD'ye 90 mil uzaklıkta komünist bir rejim kurmaya çalışması, ABD-SSCB gerginliğine U2 krizinden sonra yenisini eklemiştir.
- Washington, 1961 Nisan'ında Castro karşıtlarını "Domuzlar Körfezi Çıkartması" ile desteklemiş ancak başarılı olamamıştır.
- Sovyetlerin, Küba'ya Amerikan topraklarını tehdit eden füze yerleştirmesi ABD ile SSCB arasında savaş öncesi şartları doğurmuştur.
- ABD Başkanı Kennedy, Sovyet lider Kruşçev'den Küba'daki füzeleri sökmelerini istemiş, buna karşılık Kruşçev ABD'den sınır komşusu olan Türkiye topraklarındaki füzelerini sökmelerini istemiştir.

1. Gorbaçov'un, "Glastnost ve Perestroyika" politikalarına rağmen SSCB'nin dağılma sürecine girmesinde, SSCB ile ilgili aşağıdaki genellemelerden hangisi öncelikli gerekçelerden biri olamaz?

- A) Ekonomik ve siyasal krizin derinleşmesi
- B) Gorbaçov'un siyasal nüfuzunu kaybetmesi
- C) Halkın yaşam koşullarının giderek kötüleşmesi
- D) Baltık, Kafkasya ve Orta Asya'da uluşçu ayaklanmaların yaygınlaşması
- E) Batı Bloku karşısında yenileşme ve teknolojik gelişmelerin gerisinde kalınması

2. SSCB'nin dağılması süreciyle ilgili görülen gelişmeler arasında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Batı Almanya'nın, Doğu Almanya'yı Rus nüfuzundan kurtararak tek Almanya'nın kurulması
- B) SSCB yerine Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kurulması
- C) Varşova Paktı'nın dağılması
- D) NATO'nun etkinlik alanının, Doğu Bloku ülkelerinden bazılarının NATO'ya dahil edilmesiyle genişlemesi
- E) Comecon'un oluşturulması

3. Kuzey Atlantik İş Birliği Konseyi 20 Aralık 1991'de 16 NATO üyesi ülke ile Rusya dahil 9 Avrupa ülkesinin katılımı ile toplanmış ve NATO Genel Sekreteri konuşmasında, "KAİK'in, Avrupa'nın bölünmüşlüğü'nün sonu olduğunu, Yeni Avrupa'da askeri blokların, nüfuz alanlarının, güvenlik bölgelerinin oluşmaması için birlikte hareket edileceğini" ifade etmiştir.

Bu bilgiler,

- I. Varşova Paktı'nın dağılması,
- II. NATO'nun Doğu Avrupa yönlü genişlemesi,
- III. Avrupa Birliği'nin kurulması

durumlarından hangilerini doğrular?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) I, II ve III

4. 22 Haziran 1993'te yapılan Kopenhag Zirvesi'nde,

- I. Avrupa Birliği'nin Doğu Avrupa ülkelerini de içine alacak biçimde genişleme,
- II. üyelik için başvuran ülkelere hukukun üstünlüğü, demokratikleşme vs. alanlarında yerine getirmeleri gereken kriterleri belirleme,
- III. üye ülkeler arasındaki ekonomik farklılıkları giderme tutumlarından hangilerine yer verilmiştir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

5. Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci yaklaşık 60 yıldır sürmesine rağmen hâlâ Türkiye AB'ye üye bir ülke değildir.

Türkiye'nin üyeliği ile ilgili;

- I. AB kriterlerine uygun olmayan uygulamaların Türkiye'de sürdürüldüğü,
 - II. Türkiye'nin nüfus potansiyelinin AB'de temsil gücü ve Avrupa'da Türk etkinliğinin artacağından endişe duyulduğu,
 - III. Türkiye'nin NATO'da etkin bir güç olduğu
- iddialarından hangilerine dayalı olarak üyelik mücadelesinde Türkiye'nin engellendiği savunulabilir?**

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III

6. Türkiye'nin AB'ye üyeliğini engellemeye çalışan Yunanistan, Türkiye'ye karşı aşağıdaki konulardan hangisini kullanmaktadır?

- A) Ermeni Tehciri
- B) Kıbrıs Sorunu
- C) Arap-İsrail çatışmaları
- D) Nüfus değişimi
- E) Kosova'nın bağımsızlığı

7. Yugoslavya iç savaşında Bosna-Hersek'in bağımsızlığını sağlayan efsanevi lider aşağıda isimleri yazılı siyasetçilerden hangisidir?

- A) Muhammed Ali Cinnah
- B) Sadık Ahmet
- C) Aliya İzzetbegoviç
- D) Enver Hoca
- E) İsa Yusuf Alptekin

8. 1990'lı yıllarda Ortadoğu'da,

- I. Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgali,
 - II. Irak'ın kuzeyinde Kürt bölgesi olarak siyasal bir yapının doğması,
 - III. İran ile Irak arasında Şattül-Arap savaşlarının yaşanması
- gelişmelerinden hangileri, "Körfez Krizi" olarak başlayan ve giderek dünya sorunu haline gelen süreçte etkili olmuştur?**

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) Yalnız III
- D) I ve II
- E) II ve III